

לשון המקרא מדברת צחות

No: XXI

SIVE

DISSERTATIO PHILOLOGICA,

DE

SCRIPTURA S.

OMNIS DICTIONIS VITII EXPERTE.

QVAM

AD DVCTVM QVORVNDAM CAPP. ESAIAE SPECIMINIS
LOGO ASSUMTORUM.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO;

DOMINO

GVILIELMO HENRICO,

DVCE SAXON. JVLIIACI CLIVIAE MONT.

AC RELIQA.

SVPERIORVM CONSENSV

Ad d. X. Maj. M D CC XIX.

PRAESIDE

M. VOLFG. HENR. FRIDRICO PERTSCHIO,

COBVRG.

PUBLICICE DEFENDET

ANDREAS CONR. VERNERUS,

SYNDHVS. GOTH.

iss. A JENAE, LITERIS NISIANIS excudebat JOH. VOLCKM. MARGGRAF.

Handwritten signature and date: a. d. XXXVIIII. 5.

V I R O
MAGNIFICO, SUMME REVERENDO
atque EXCELLENTISSIMO
DOMINO
ERNESTO SALOMONNI
CYPRIANO

THEOLOGO DOCTORI
QVA PATET ORBIS ERVDITVS CELEBRATISSIMO, SERENIS-
SIMO DVCI SAXONIAE FRIDERICO A CONSILIIS SACRIS, SENATVSQVE ECCLE-
SLASTICI QVI GOTHAE FLORET ASSESSORI GRAVISSIMO, MERITIS IN
REMPVBLIGAM SACRAM ATQVE LITERARIAM
SVSPICIENDO

PATRONO SVO EXOPTATISSIMO

HASCE PRIMITIAS ACADEMICAS

VETERI CLIENTVM MORE

OFFERT

PRAESES AUCTO

Redo TE mi-
rari, VIR Summe
Reverende, quid sit,
quod in tanta Tuo-
rum quibus obrutus
es negotiorum mul-
titudine, ego tenuis fortunæ homo ad
Te accedere, atque incomto hoc litera-
rum genere TE interpellare audeam.
Neque enim sum nescius, illos, qui Viros
consiliis gravissimis in Reip. salutem
incumbentes, ab iisdem avocare susti-
nent, vix ab omni culpa temeritatis ab-

):(2 fol-

solvi posse videri. Quod mihi perpen-
 denti fere occasionem dedisset animi
 sententiam mutandi, pedemque revo-
 candi, dummodo ne Tibi ulla re gravis
 essent. Verum fluctuanti & animo in di-
 versas cogitationes distracto succurre-
 bat summa Tua humanitas, qua indu-
 ctum Te memineram sæpe clientibus
 præsidio orbatis vacare, horumque peti-
 tiones negotiis Tuis interponere beni-
 gne solitum fuisse. Atqui cum de speci-
 mine quodam, quo Superioribus ratio-
 nem redderem temporis in academiis in
 literarum studia infumti, cogitarem, il-
 ludque Deo opitulante pro viribus inge-
 nii absolvissem, nomine Patroni illud
 muniendum videbatur. Interea tempo-
 ris mecum reputabam ingentem & be-
 ne-

⊙) ○ (⊙

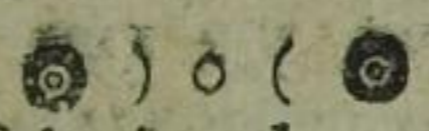
nevolentiam & dexteritatem, quam Coburgi hærens, Teque duce literas tractans, abunde expertus eram. Vtramque mecum omnes, qui Te ibi studiorum suorum rectorem habuerunt, prædicabunt, cum neque negligens esses cum admonendum, licentiaque falsa libertatis opinione nonnullis pervasa compescenda esset: neque inurbanus cum loquereris, omnesque qui Te adirent ope atque consilio sublevares. Ad me proinde pertinere videbatur, quavis occasione oblata, qua aliquo saltem modo officium persolvere, observantiamque atque pietatem in Te meam declarare possem, uti, ne ea neglecta suspicionem officii clientis fidelis minus custoditi incurrerem. Quæ cum mihi se

):(3

hoc

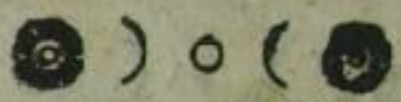
hoc tempore offerret, eo opportunius
 solatium mihi afferebat, eandemque eō
 citius arripiendam esse putavi, quo pati-
 entius adhuc ejus defectum ferendum
 esse duxi. Accipe itaque VIR Summe
 Reverende, schedas hasce Tibi conse-
 cratas tanquam testes pietatis meæ in
 Te nunquam intermorituræ: quæ licet
 summa Tua quam sustines persona in-
 dignæ videri possent, propter istas ta-
 men res, quæ istis continentur, ex ver-
 bo DEI purissimo desumtas, easdem
 Tibi non ingratas fore confido: præ-
 fertim cum in hac re cultorum morem
 imitatus sim hortorum, qui si non ro-
 sas & violas, cepas tamen & allium doni
 loco offerunt. Reliquum jam foret, si ali-
 orum in ejusmodi scribendi genere oc-
 cu-

CU-

cupatorum vestigia legere vellem, in laudes Tuas excurrere, ad quas quidem mihi amplissimus campus se offerret. Sed cum videam non res, sed verba me defectura, si pro eo ac par esset munere hoc defungi vellem, ingeniis felicioribus, qui in factis tuis literis mandandis operam suam collocent, hasce partes demandatas esse facile perspicio. Parum tamen dixero, si Te laboribus in Remp. sacram susceptis, utilitateque & decore quæ eidem affers quotidie, eam laudem consecutum esse affirmavero, qua fere primas in meritorum genere in emolumentum Reip. tenes.

Quod omnes fideles clientes mecum exoptant est, ut DEUS immortalis Te semper salvum atque incolu-
men

men conservare, Illustremque Tu-
am familiam magis magisque ornare
velit, ut & ope atque auxilio Tuo fir-
mentur debilitati, & prudentia Tua
singulari, qua hucdum Patriæ consulu-
isti recreentur consilii inopes. Vale
& omnia ex voto agens fave,

Magnifici Tui Nominis

Scribeb. JENAE d. X. Maj.
MDCCXIX

Cultori devotissimo
M. VOLF. HENR. FRIDR. PERTSCHIO.

PROOEMIUM.

A est mentis nostræ conditio atque indoles, ut tum demum cuidam propositioni assensum suum præbeat, cum plene convicta sit de ejusdem veritate omnimoda. Veritas enim est, quam intellectus noster unice sibi habet propositam, & in qua obtenta demum potest acquiescere. Nonnunquam tamen evenire solet, ut res nobis vera atque certa videatur, quæ ipsa adhuc multis si non falsitatibus, dubiis tamen inextricabilibus est obnoxia. Quare ut certo persuasum habeamus rem quam veram credimus, veram etiam esse, eandemque aliis demonstrare queamus, necesse est, ut cognitionis nostræ partes tam firmiter inter se cohæreant, ut non facile dissolvi queant, quam cognitionis rationem soliditatem vocare consueverunt. vid. Celeb. Dn. Prof. Syrbius in Instit. Logic. C. III. de cognitionis hum. solidi-

A

lidi-

lilitate. Quod uti observandum est in inquisitione rerum humanarum naturaliumque atque earum cognitione, si quidem animus ab omni fluctuatione atque titubatione abesse debet: multo magis ejusmodi cognitio requiritur in veritatibus cœlestibus, in quibus recte cognitis salus nostra sita est unice. Harum princeps fere est illa, qua Scriptura sacra a DEO inspirata omnisque erroris expers creditur, cum in rebus quas proponit, tum etiam in verbis quibus res quæ ista continentur, eloqui solet. Neque tamen hoc ita intellectum velim, ac si rationi nostræ sibi relicta, ista omnia, quæ in sacris literis occurrunt, pervia sint atque plana, sed illud tantum dico, veritatem ex Scriptura cognitam, qualis est illa, de origine istius quam habet immediate a DEO, ejusmodi naturæ esse debere, ut hac semel admissa & præsupposita ab omnibus contradictionibus, dubiis, aut vitio sermonis libera statuatur Scriptura. Omni proinde cura atque opera in id nobis incumbendum est, ut hancce veritatem defendamus, easque opiniones quæ huic obstare videntur, rejiciamus. Aut magnopere fallor, aut isthuc etiam pertinet illa a multis pro vera reputata sententia de natura & origine lectionum marginalium קריין dictarum, quas emendationes aut correctiones vocum mendosararum in textu apparentium atque כתיבן dictarum crediderunt. In qua sententia præter alios est R. Is. Abrabbanel, qui in Comment. sui Præfat. in Jerem. fol. 96. statuit, Autores ipsos ex lapsu & errore in vocum flexione & constructione hallucinatos esse, exempli loco adducens Prophe-

tam

tam Jeremiam, hujusque rei causam affert v. g. in Jeremia juventutem, qua ætate nondum in rebus humanis exercitatus erat, nec linguæ indolem satis perspectam habebat: Verba ejus legi possunt in Tract. Magnif. Dn. D. DANZII, Patroni atque Præceptoris ætatem devenerandi, שלמות כתיב מסופקת in scripto. §. 31. p. 98. sqq. Vitium autem dictionis Viris à Spiritu S. actis tribuere, eosque errore ductos nonnunquam aliquid linguæ indoli repugnans scripsisse statuere; non potest conciliari cum recepta eaque verissima sententia, qua singulorum verborum causa efficiens principalis Spiritus S. creditur, falli nescius. Aliis proinde hæc opinio nimis periculosa videbatur, inhærebat simul animo eorum inveterata opinio de קרי tanquam genuina lectione, hinc fiebat, ut ad aliud confugerent medium, quo utrumque cum marginale tum textuale retinebant, cuilibet lectioni delata Θεωρησία. Quo ipso omnibus palam faciebant, nimium quantum sese tribuisse figmentis quorundam Iudæorum, qui semper in ore habebant הלכה למשה מסיני traditionem Mosis e monte Sinai, eoque etiam referebant קרי utpote in qua lectione haud parum insiit mysterii, quamque Moses a DEO in monte acceperit per traditionem ad posteros propagandam, donec in margine adjecta sit textui per Efram aliosque divino afflatu præditos Viros. Quæ de traditione Mosis dicta de illis lectionibus marginalibus intelligenda sunt quæ in Pentateucho occurrunt; reliqua enim in aliis libris sacris obvia ab istis Autoribus sunt apposita. Hanc sententiam una cum plerisque

A 2

Ju-

856.

Judæis fovet B. Wasmuthus in Vindic. Anti-Conring. P. III. §. 76. p. m. 241. sqq. Sed non viderunt hi se unum incommodum evitatuos in deterius ruisse, cum hac ratione duo principia cognoscendi in Pontificiis a Nostratibus tantopere reprehensa, in scenam produxerint, quorum alterum negativam tuetur sententiam, alterum affirmativam, ab uno eodemque Autore nihilominus profectum. Qua ratione illud, quod in honesto atque prudente Viro, ejus dicta inter se conspirare, neque foetido-contradictionis periculo exposita esse debent, vix toleramus, Deo indignissimo modo tribuerunt. Nec est quod quis dicat cum B. Wasmutho aliisque Keri & Ketibh sibi subordinandum atque hoc modo utrumque retinendum esse. Plerumque enim hi ipsi τὸ Keri primatum deferunt tanquam lectioni si non magis genuinæ, clariori tamen sensuique accommodatiori: Ketibh vero, si non prorsus ejiciunt, secundum tamen locum a Keri ipsi assignant. Quod tamen recte factum esse vix sibi persuadere potuerunt Viri lectioni marginali ceteroquin non prorsus inimici, dum asseruerunt tamdiu Ketibh retinendum esse, quamdiu manifestæ rationes non suadeant Keri eligendum esse: quæ sententia est B. Pfeifferi in Crit. S. p. 200. sq.

Ex quo simul apparet eundem cum aliis fluctuantem hæsisse & in quibusdam saltem locis Ketibh servare voluisse, Keri in aliis dominante. Ab hac vero incertitudine atque fluctuatione animi longissime se remonent illi, qui utique textualem lectionem retinentes, eandem ex more loquendi linguæ huic peculiari simulque

que

que usitato explicant, conciliant atque defendunt. Quod in praesenti agere nobis non est animus, cum quibusdam Dissertationibus id jam dum egerit S. R. D. D. DANZIUS, & in posterum praestiturus sit: sed hunc finem nobis habemus propositum. ut ostendamus plures locutiones & constructiones uti in tota Scriptura, ita in Esaia occurrere, quae aequae peculiare & primo intuitu ab analogia syntactica deflectentes videntur, ac illae quae Masoretharum censuram passae sunt. Notas enim marginales קריין dictas maximam partem suam originem debere correctioni quorundam, ipsa inspectio quemvis edocebit, quippe quae facta est eo quod aliquid irregulare habere videbatur lectio textualis. Quod si ostenderimus occurrere in alio Scriptore S. plures ejusdem generis locutiones cum illis, de quibus tanquam dubiis ad marginem aliquid annotatum est, quae tamen absque ulla annotatione Masorethica occurrunt, nec analogiae grammaticae repugnare existimatae sunt, uti revera eisdem non repugnant: quid obstat, quo minus illos locos a Masorethis notatos, ab illisque pro mendosis reputatos, ex linguae genio atque idiotismo explicemus? Atque haec paulo copiosius praemittere necessarium videbantur ad rationem instituti nostri detegendam. Esaiam autem potissimum delegimus, partim quod ipsius stilius ceu Prophetae in aula regia educati linguaeque nitore assueti, pro nitidissimo omnium habetur, cujus ingenio se accommodavit Spiritus S. qui tamen non expertus est hujusmodi loquendi generum; partim quod ipse Abarbanel turpiter I. c. Jeremiam incusat, quod

quod ejusmodi loquendi formulas ex inscitia adhibuerit, a quibus Esaias linguæ istius peritissimus abhorruerit, cujus asserti falsitas ex locis a nobis citandis conspicietur. In hocce negotio vero ita versabimur, ut I. discrepantiam numerorum cum suo objecto II. discrepantiam generis cum suo objecto & III. permutationem personarum inter se ex quibusdam Esaiæ capitibus simus producturi, utpote ex quarum anomalicarum constructionum observatione haud exigua pars lectionum marginalium orta est: in id simul incumbentes, ut easdem ab omni suspitione erroris in dictione admissi vindicemus, atque ex idiotismo linguæ in pluribus locis usitato defendamus. Quod tribus capitibus absolvemus ita tamen, ut cum his pagellis non omnia *αυτομαλως* dicta in Esaiæ occurrence possumus includere, in posterum ea addere non negligamus.

CAP. I.

DE

DISCREPANTIA NUMERORUM, UBI VEL VERBUM ADJECTIVUM VEL SUFFIXUM CUM SUO OBJECTO NON COHÆRERE VIDETUR.

Es. c. I. v. 4.

ⲙⲣⲉⲓⲙⲓⲛⲓⲛⲓ Semen' maligna a. v. Quo vitio laborare videntur verba latina ex Ebræo translata, eodem vix absolvi videntur primo intuitu, verba Ebræa:
regula

regula ordinaria ut adjectivum vel Verbum quoad nume-
 rum cum Substantivo conveniat, illud postulante. Viti-
 um vero dictionis tribuere scripto a Viro quodam pro-
 bato, oriundo, cum minus sit honorificum, multo ma-
 gis impium erit profanamque mentem prodet, soloeci-
 smos verbis Spiritus S. prorsus errare nescii tribuere vel-
 le. Quapropter quilibet auctoritatem Scripturæ Sacræ
 pro dignitate æstimans, illud sibi negotii datum esse cre-
 dat, ut quantum in viribus situm est, eam stabiliat, atque
 ab impugnantium insultibus defendat. Cujus rei initi-
 um facturi ab his verbis quæ analogiæ grammaticæ mi-
 nus respondere videntur, cum ea licet optime conveni-
 ant: præsupponimus cuivis linguæ peculiare loquendi
 modos esse, quibus id efficitur, ut sæpius illi occurren-
 tes naturam idiotismorum induant. Qua ratione non-
 nunquam Ebræi in construendis vocibus regulariter sin-
 gularem numerum (de objecto quodam usurpatum in
 adjectivo vel verbo addendo continuant, interdum vero
 ab hac construendi via deflectunt, & nomini singul. num.
 adjectivum vel verbum plurale adjungunt, & vice versa.
 Primo itaque intuitu licet videantur verba nostra ita in-
 ter se jungenda fuisse, ut dicatur זרע זרע nomini nu-
 meri singuli זרע adjectivo eodem numero respondente:
 sæpius tamen evenire solet, ut Ebræi non externam for-
 mam respiciant sed sensum. V. Buxtorfii Thes. Gramm.
 L. II. C. X. B. Glass. in Phil. S. L. II. Tr. II. Can.
 LIII. & quem primo loco nominare debebam Magnif.
 D. D. Danzius in Interpr. §. 83. coll. 81. Cum itaque
 in semine (posteris) plures uno comprehendantur, זרע
 זרע

tab-

tanquam nomen collectivum vices sustinet nominis pluralis, cui proinde particip. plur. recte additum est. Dictis fidem faciunt alia loca, in quibus eadem constructio occurrit, v. g. Nehem. IX, 2. Es. XLV, 25. Es. LXV, 23. &c. Occurrit etiam singularis numerus adjectivi vel verbi voci זרע additus, ubi ad externam formam vocis respererunt, idque innumeris in locis, a quibus allegandis merito abstinemus. Videri quidem poterat, vix opus fuisse talem constructionem h. l. introducere, cum omnes difficultates sublatae viderentur, si זרע in statu constructo cum seqv. voce conciperes, vertendo semen maligne agentium, cum eorum Patres beneficiis licet a DEO ornati ingentibus, nunquam non DEum protervia sua ad iram provocarint, uti Deus in omnibus fere paginis s. codicis de eo conqueritur. Verum non prorsus omnis criminis erant expertes ipsi, ad quos DEUS per Prophetam sermonem instituit, dum & ipsi DEUM turpiter deseruerant, quod Propheta vel verbis statim subsequentibus innuit, **למשחיתים בנים משחיתים** eos appellando. Quam sententiam suo suffragio corroborat R. D. Kimchi ad h. l. **מרעים אינו אומר על האבות אלא עליהם אומר שהם זרע המרעים לעצמם במעשיהם הרעים** *Non solum de patribus eorum hac dicit, sed de ipsis tunc viventibus dicit, quod sint semen malignum ipsimet per opera sua prava, que appellatio contraria est isti quam legimus Jerem. XLV, 25. ubi dicuntur semen benedictum Domini.* Eodem colligant verba R. Isaacidis ad h. l. scribentis: **זרע מרעים והם היו זרע ברך יהוה בנים היו להקבה ונהפכו למשחיתים**

למשחיתים *Illi antea erant semen benedictum Jeboab, filii erant DEI sanctissimi sed prorsus immutati & facti sunt filii degeneres & perditissimorum morum.* Eodem modo transtulit hæc verba Jonathan in Targum. אהכניאו כורעא רחיסא ואבאישו: Illi nominati sunt semen dilectum, sed postea perverse egerunt. Atque hujus generis locutiones plures in nostro Propheta occurrunt, quas quantum fieri potest, annotabimus.

Ef. I, 6.

פצע וחבורה ומכה טרייה לא זרו ולא חכשו ולא רככה
 Vulnus livor atq; plagapurulenta non expressa, neq;
 obligata sunt, neque oleo *circumlinita* est. Quod si Pro-
 pheta in constructione semel cepta pergere voluisset, ipsi
 dicendum fuisset ולא רככו cum si duo aut plura Substan-
 tiva præcedunt, verbum plurale respondeat in masculino.
 Ab hac vero verborum structura recessit Propheta, atque
 singularem loco pluralis adhibuit. Cui tamen anoma-
 licæ constructioni occurri potest, si ex idiotismo Thææ
 lingvæ quo quando verbum singularis numeri nomini-
 bus pluralibus junctum est, distributive nomen reddend-
 dum est, hanc quoque locutionem explices hoc modo:
 neque ullum istorum vulnerum oleo est oblinitum.
 Quem loqvendi morem frequentissime obvium esse in
 S. Codice & exempla a nobis ex Esaia alleganda evin-
 cent, & D. D. DANZ satis abunde demonstravit in cit.
 Dissert. sinceritas scripturæ eluctans ad Jer. II. inscripta
 §. X. sq. vid. Buxtorf. Thes. Gramm. L. II. C. X. B.
 Glassius in Phil. S. Lib. III. Tr. III. Can. LII. & LIII.
 Sic v. g. occurrunt in Esaia nostro, C. XXIV, 4.

B

נסרלג

אמללו מרום עם הארץ Languabit quodlibet' celsum
 populi terræ C XXVIII, 3. הרטסנה עטרת. Conculca-
 bitur quælibet coronarum. Es. XXX, 20. ור'א יבנה
 neque aufugiet alis ullus Doctorum tuorum. Es.
 XXXIII, 20. כל יסע יהדותיו non dimovebitur ullus pa-
 xillorum ejus.

Es. C. I, 10.

Audite popule Gomorrhæ.
 Hanc phrasin merito h. I. allegamus, licet per idio-
 tismum linguæ Ebraicæ, quem aliæ quoque non respuunt,
 sit usitatissima. Vocem עם si tanquam nomen singuli
 numeri verbum respicere debuisset, efferendum fuisset
 לא התבונן עמי ל'א' ה'אזין uti v. 3. dictum est
 non intelligens est. it. v. 4. עין ע'ב'ר ע'ון. et
 ab hoc loquendi modo autem recessit Spiritus S. vocent עם
 tanquam collectivum considerando, cum ad integrum
 populum constituendum una neutiquam sufficiat
 persona. uti Kimchi in Lexic. ad voc. עם scribit,
 לפי שאסיפת האנשים וחבורם זה עם יקרא, וכ'ו
*Quoniam consociatio & conglomeratio hominum,
 populus dicitur &c.* Quod si itaque עם in singulari
 occurrit, cum verbo vel adjectivo sing. constructum,
 uti quam frequentissime occurrit, ad externam formam
 respiciunt, eaque constructionis exempla adferre
 supervacaneum est, nisi forsitan ea in quibus
 foemine usurpatur observare velis e. g. Jer. VIII, 5.
 מרוע שוכבה העם הזה. Quare refractarie egit
 populus hic Exod. V, 17. וחטאת. Et peccavit
 populus Tuus. Jud. XVIII. v. 7. עמך. Et
 populus qui in ea (urbe Lais) habitabat securus
 & tranquillus erat. Sed notatu digni-

digni-

digniora sunt ea exempla in quibus עם ad modum nostri constructum est. v. g. Jer. IV, 22. (in quo loco duplici modo constructum occurrit,) ביעויל עמי, nam stultus est populus meus statim sequitur אותי לא ידעו וגו' Es. VIII, 6. præcesserat עם v. 7. dicitur ארני מעלה עליהם Dominus excitaturus est super istos. Jer. XIII, 10. העם הזן רבים. Exod. V, 5. Multi sunt populus hujus terræ. Es. XLIII, 21. עם ויצרת לי תהלת יספרו: עמי populum hunc formavi mihi, laudem meam enunciant. Num. XIV, 9. כי הם nam illi sunt cibus, sicutaculum nobis, ubi עם præcedenti pronom. plurale respondet. Et hujus generis adhuc plura occurrunt, quæ ad sententiam nostram stabiliendam faciunt, de quibus quoddam dicendi infra occasio erit v. g. in vocc. ערה ארץ גוי בית quæ collective usurpata plural. postulant. Et hoc est quod Kimchi in Michlol fol. 3. c. 4. l. 26. sqq. observavit: *יש שיבא לשון יחיד על רבים: ויש שיבא לשון רבים על יחיד, וזהו דרך כלל כמו ויהי לי שור וחמור sunt loca in quibus singularis numerus occurrit de pluribus usurpatus, per modum significationis collectivæ, uti Gen. XXXII. Et fuit mihi bos atque asinus.* Quod si ita est, nihil obstat quo minus Substantivo singulari, colectivo tamen, pluralis jungatur. Atque eadem constructio obtinet in nominibus propriis, v. g. ישראל יהודה מואב וגו' quæ modo pluralem, modo singularem sibi junctum habent, prouti Scriptor vocem vel tanquam collectivam, vel in individuo accepit. Et hæc loquendi ratio pariter obtinet in aliis lingvis e. g. Latina, cujus exempla annotavit G. I. Vossius in Aristarcho L. VII. c. 3. sqq. dum scribit: Pro plurali censetur vel nomen collectivum, ut

omnis, populus civitas, vel partitivum. Itaque & illa plurali junguntur tum nomini tum verbo v. g. Horat. Lib. Epod. Od. XVI. Eamus omnis execrata civitas Agellius L. I. c. 23. Perveniant ad Senatum postera die matrum familias caterva lachrymantes atque obsecrantes orant. Addit is $\sigma\upsilon\nu\theta\epsilon\sigma\iota\nu$ hanc figuram appellari vulgo, cum rectius $\sigma\upsilon\nu\epsilon\sigma\iota\varsigma$ dicatur, structuram esse congruam, non ratione ejus quod dicitur, sed quod intelligitur.

Ef. I, 24. 24.

שריך סוררים וחברי גנבים כלו אהב שחר ורדף
 Principes tui refractarii sunt atque socii fu-
 rum, complexus ejus diligit munus & persequitur retri-
 butiones. Quilibet facile videt ex analogia syntactica
 dicendum fuisse כלם אהבים רדפים, quum numerus
 pluralis שריך id postulet, id vero quoniam non factum
 est ex idiotismo lingvæ hæc constructio explicanda erit
 vi cujus si verbum adjectiv. vel suffixum objecto plurali in
 singulari respondet hoc distributive vertendum est, qua
 ratione hæc verba ita reddemus: Quilibet ex toto isto
 complexu munera diligit &c. Quæ cum pariter obser-
 vasset Kimchi, hanc addit observationem: רדף כלל
 על השרים כי כלם ברדף אחד לפיכך אמר
 כלו בלשון יחיד והם אהבים לקבל שחר ומטיבם
In universum loquitur de Principibus quoniam omnes illi in via (vivendi ratione) una eademque incedunt, propterea dicit כלו in singulari, & bi ipsi omnes diligunt munera accipere, & deinceps pervertunt jus.
 Juxta hujus sententiam verbis his singularis inesset emphasis, quippe quæ indicarent summam animorum uni-

uni-

unionem in pessimis his Judicibus deprehendendam, qua omnes unus tantum esse videntur, omnibus nullo excepto in id incumbentibus, ut muneribus sese ditiores reddant, & parum considerantibus justitiam causæ oppres-
 forum. Numerus pluralis qui statim in hoc commate sequitur **לֹא יִשְׁפֹּטוּ עֲלֵיהֶם** pupillum non judicant &c. in memoriam nobis revocat mutationem constructionis, singularisqve & pluralis numeri permutationem, simul autem indicat pluralia vel referenda esse ad præcedentem vocem **שְׂרִים** / quasi verba in singulari prolata **כֻּלּוֹ אֶהְיֶה רֹדֵף** in parenthesi posita consideranda forent, vel illam significationem distributivam inchoatam in his verbis continuandam esse h. m. Quilibet pupillorum causam negligit &c.

Es. II, 4.

לֹא יִשָּׂא גֹיִל זָלָה יִלְמְדוּ Non tollet gens neque discent bellum gerendi rationem. Copula prius membrum ejusdemque subjectum **גֹיִל** in singulari prolatum copulat cum posteriori, in quo verbum etiam ad modum prioris **יִשָּׂא** in singulari esse ferendum fuisse videtur, h. m. **יִלְמְדוּ** Cui opinio favere videri potest, id quod Mich. IV, 3 legimus, ubi idem vaticinium repetitur his verbis **לֹא יִשְׂאוּ זָלָה יִלְמְדוּ** verbo posterioris membri priori in eod. num. respondente. Sed ex hoc ipso loco aliisque videbimus, in hac loquendi ratione dijudicanda omne punctum ferre justam considerationem **גֹיִל זָלָה** tanquam nominis uti vocari solet collectivi. Externam enim si consideres formam omnino singulare est, verbumque vel adjectivum requirit in nu-

B 3 me.

mero singulari, uti factum est h. l. אֱשֶׁר aliisque in locis passim obviis: In aliis vero singulari licet בְּרִי additum est verbum in numero plurativo quo ad sensum eius respicitur e. g. l. c. Mich. IV, 3. Amos VI, 14. Es LV, 5. Jos. III, 17. Jos. V, 8. Jud. II, 20. Jer. VII, 28. & in hoc ipso nostro loco, hoc tamen modo, ut in priori tanquam nomen singulare, in posteriori tanquam nomen plurale propter vim quam habet collectivam consideratum sit.

Es. II. v. 5.

Confinis est huic dictioni ea quæ legitur v. 5. לְכוּ יַעֲקֹב בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ Agite ô Domus Jacob. H. l. nomini singularis numeri additum iterum est verbum plurale, manifesto indicio ad formam internam s. sensum respici potius quam externam cum ad familiam constituendam plures uno requirantur. Innumera quæ de hac voce occurrunt exempla nos de asserti veritate non sinunt dubitare, sic e. g. Jes. XII, 50. Jes. XLVIII, 1. & aliis pluris occurrit in locis.

Es. II, 6.

כִּי נִשְׁתַּחֲוֶה עִמָּךְ בֵּית יַעֲקֹב כִּי מִלֵּאָו וּבִלְרֵי-יִשְׁפִּיקוּ Hæc verba non uno modo ab interpretibus vertantur, ab aliis DEUS subintelligitur ad quem sermonem suam Propheta dirigat h. m. Profecto Tu ô DEUS dereliquisti populum Tuum domum Jacob &c. uti facit Kimchius in h. l. Raschi in Comm. ad h. l. ex Christian. Forerius. B. Schmidius alique, qua ratione בֵּית יַעֲקֹב per appositionem additum foret: ab aliis vero בֵּית יַעֲקֹב in vocativo accipitur hoc sensu

su

tu: Tu o familia Jacob deseruisti populum tuum, Deo
 quondam adhaerentem, quam sententiam Ab-Efra in
 Com. ad h. l. ait esse ר' משה הכהן. Eo pariter ten-
 dit translatio Jonathanis hunc in modum vertentis:
 ארי שבקתון רחל תקיפת רחומ פוק רכון
 בית יעקב Nam vos deseruistis DEum fortem qui
 vos servavit Domus Jacob. Quocunqve modo accipias
 verbum בית יעקב praecedenti singulari מלאו לז נטשה
 qua externam formam non respondet, sine ulla tamen
 suspicione vitii dictioni adhaerentis, cum בית יעקב &
 בית יעקב & עם sint nomina collectiva numerum pluralem haud-
 quaquam respicientia, uti vidimus. Melius tamen refer-
 tur נטשה ad Deum, cum alias mutatio personarum sta-
 tuenda foret מלאתם השפיקו quæ licet non infre-
 quens sit in S. literis, uti infra videbimus, præter neces-
 sitatem tamen non admittenda est.

Es. II, 7.

וּתְמַלָּא אֶרֶץ סוּסִים repleta est terra ejus
 equis. Mirum in modum singularis & pluralis inter se
 permutantur, discrepantiaque constructionis conspici-
 tur: suffixum respicit sine dubio בית יעקב hoc ve-
 ro construebatur cum plurali, hæc construendi ratio
 jam continuanda videbatur in plurali, ut dicere-
 tur ארצו sed cum videamus construi cum singul.
 suffixo, exinde colligimus illud Scripturæ in more po-
 situm esse, ut nomini ollectivo mox plural. mox sin-
 gul. addat, pro diversa ratione considerationis nomi-
 nis istius.

C. II,

Coram opere manuum su-
arum incurvant sese. Modo præcesserat suffix singul ו ad
relatum, statim subsequitur h. l. ad idem ob-
jectum referendum ישתחוו in plurali numero, qui respi-
cit idem בית יעקב nomen Collectivum. Ex quo de mi-
ra permutatione numerorum inter se salva tamen lingvæ
analogia colligere licet.

C. II. ע. 11.

שפּל ארם שפּל Oculi elati hominis
humiliabitur ad v. Ingens hic deprehenditur numeri &
fere etiam generis discrepantia. Subjecto enim עיני jun-
gitur verbum singular. numeri, quæ constructio videri
poterat repugnare analogiæ grammaticæ, solæcismum-
que sapere. Sed ne utiquam hoc metuendum est, cum ex
lingvæ indole hæc inter se egregie cohæreant. Et sunt
ex Judæorum Doctoribus, qui idem animadvertenterunt &
explicarunt, in eo tantum hæsitaverunt, ad quodnam ex
præcedentibus referendum sit verbum. Kimchius pro-
inde in notis suis ad h. l. ita scribit ad verbum שפּל
וטעמו לגבהות כמו וישח גבהות ארם או
טעמו לעיני ואמר שפּל על כל אחד ואחד מהם
h. e. *Et sensus verbi singul. coheret cum גבורה sicuti
statim sequitur: et humiliabitur fastus hominis aut: po-
tius coheret cum voce עיני dicit שפּל in singul. distri-
butive de quolibet oculo.* Cum vero sæpius soleat occur-
rere עיני in genere foemin. statim præoccupat hanc ob-
jectionem, dum addit, ונמצא עין בלשון זכר
כמו

כמו עיניך יביטו לנוכח עיני יי משוטטו
Deprebendimus vocem עין etiam in genere mascul. v. g.
Prov. IV, 25. Oculi tui intueantur ea qua in regione
sunt. it. Oculi Jehovab discursitant &c. Zach. IV, 10.
 Eodem modo explicat Ab-Esra, scribens כל והטעם
 אחר מעיני *sensus est quilibet oculorum &c.* Atque hæc
 explicatio omnino h. l. admittenda est, cum hic loquen-
 di modus infinitis exemplis corroboretur, quorum haud
 exiguam partem affert Kimchi in *Micblot. fol. 3. Col. 3.*
 citatus proinde a D. D. Danzio in *cit. Dissert. §. 9. p. 38. sqq.*
add. Interpr. §. 80. Equidem si deprehenderemus rad.
 שפל ita occurrentem, ut transitive quoque significare pos-
 set, omnis difficultas sublata foret, cum haud raro fieri so-
 leat, ut una eademque radix in eadem conjugatione modo
 transitive modo intransitive significare possit, *jux. Interpr.*
 §. 56. præserim si perpendimus השפיל in hiphil intransitive
 quoque occurrere observante Kimchio in שרשים voc.
 שפל allegante in hunc finem *Job. C. XXII, 29. Jer. XLIII, 18.*
Es. LVII. Sed nusquam in Kal sensu transitivo reperitur,
 sed semper potius adhibere solent השפיל. Quapropter
 in explicatione quam attulimus persistimus, cum si di-
 stributive sumamus, sensus prægnantior fiat, h. m. DEO
 prorsus exosi sunt omnes omnino arrogantes atque elati,
 adeo ut cum pœnam de iis aliquando sumet, quilibet eo-
 rum istam experturus sit. Oculorum mentionem tantum
 facit quia in oculis exerit sese maxime superbia, obser-
 varet e Kimchio ad h. l. לפי שגבחות אדם נראה בעינים
 / גבחות / *Quoniam arrogantia ho-*
minum conspicitur in oculis ideo conjungit vocem עיני ad
 גבחות arrogantiam.

C

Es.

וְיִשְׁלִיךְ אִדֹּלִים אֲשֶׁר עָשׂוּ לָהֶם
 Projiciet tunc homo quæ fece-
 runt sibi. Vix videntur hæc verba aliquid anomali habere,
 neque h. l. annotari debuisse, possunt enim ita transferri,
 projiciet tunc quilibet idola, quæ fecerunt ipsi subintell.
 העשים quam vocem Ab Esra supplet, uti participium
 sæpe hac ratione subintelligendum est v. *Esf. VIII, 4. Ge-
 nes. XLI, 4.* add. ad h. l. R. Aben-Esra, Raschi & R. S.
 B. Melech in Michl. Jophi, qui omnes participium sup-
 plent ex idiotismo lingvæ hujus. V. Cel. D. D. Danzii
Interpr. §. 79. 11. Alii tamen uti B. Glasius referunt
 hanc locutionem ad Enallagen numeri in *Pbil. S. L. IV.
 Tr. 11. Obs. XVIII.* uti etiam אִדֹּלִים in plur. transtulit Jo-
 nath. per בני אִדֹּלִים ad quos verbum quoque retulit
 עֲבָרָה Quod si admittere velis, nullam tamen enallagen
 numeri statuere necesse habebis, cum עָשׂוּ distributive
 reddere possis h. m. quæ fecit sibi quilibet istorum ho-
 minum: vel etiam recurrere possis ad vocem אִדֹּלִים eam-
 que collective accipere, in qua tamen mirum in mo-
 dum numeri permutarentur, cum יִשְׁלִיךְ in singul. adhi-
 bitum formam externam respiciat אִדֹּלִים plural. se-
 quens verbi עָשׂוּ ad sensum אִדֹּלִים referendus foret, cui sta-
 tim subjungeretur rursus singul. לְוֹ. Vocem autem אִדֹּלִים
 modo in individuo, modo tanquam collectivum consi-
 derari observat Kimchius in Lexic. ad vocem אִדֹּלִים
 וְאִדֹּלִים יִקְרָא עַל הַפְּרָט וְעַל הַכֹּלֵל וְעַל קֶצֶת הַכֹּלֵל:
Vocabulum אִדֹּלִים dicitur nonnunquam de uno tantum nonnun-
quam autem de omnibus v. g. Gen. VI, 7. bis: rursus au-
tem dicitur de parte ex omnibus. v. g. Gen. XVI, 12. Quam-
 cunque vero amplectaris explicationem, perinde erit,
 cum ubique Scripturæ sua constet integritas. *Esf.*

Ef. III, 6.

Advocem איש si suffixum referendum fuisset, in singulari quoque efferri debuisset, קצין תהיה לי. Verum cum loco aliorum loquens sermonem ad alterum dirigere introducit, suffixum plurale requiri videbatur, cuiuslibet nostrum Princeps sis: id quod ex c. 8. colligere licet, ubi alios ita alloquitur למה תשימונע ne constituatis Vos omnes me &c. Unicus enim tantum ad confusionem evitandam locutus est, qui aliorum cogitata ipsi patefecit. Qua ratione pluralis de jure in suffixo adhibitus est. Nihil etiam obstat quo minus vocem איש h. l. tanquam collectivam consideres, ita ut verbum singular. יהפיש respondeat formæ externæ vocis איש postea vero suffixum plur. una cum verbo תשימונע ad sensum ejus respiciat, quam significationem collectivam in voce hac obtinere evincit Kimchius ex quibusdam exemplis in Lex. citatis. v. g. 1. Reg. XVIII, 13. Deut. XXIX, 8. Quibus addi possunt: *Ef. V, 7. Ef. XIII, 14. c. l. v. 8.* in quibus itidem duobus plurale verbum respondet singulari איש it. *Jer. XIII, 2.* ad quem locum Kimchius scribit: וכולל לכלם כאחד וכן דרך הלשון לומר לשון יחיד על רבים דרך: Complectitur omnes sub numero singulari tanquam unicum tantum: & ita fert mos hujus lingvæ, ut adhibeat singularem de pluribus collective.

Ef. III, 16.

Dicite justo, אמרו צדיק— כי פרי מעלליהם יאכלו: quod bene cum illo agatur, fructum enim operum suorum reportabunt Convenientiam verbi atque suffixi cum objecto suo h. l. minus observatam fuisse, cum צדיק in

singulari verbum pariter in singul. numero postulet, quilibet videt. Ad oppositam huic propositioni v. II. expressam si quis attendat, videbit suffixum לו praecedenti singulari רשע optime respondere, juxta quam locutionem ordinarie dicendum fuisset פרי מעלליו יאכל ut verbum cum suffixo ad singulare צריק referretur. Sed nihil impedit, quo minus fructum ex recte factis resultantem ad quemlibet justorum extendas, ut sensus sit, quilibet justorum utilitatem ex actionibus suis capiet: quæ locutio Aben-Esrae prægnantior videtur istâ, quæ cum objecto verbum congruit, dum ad h. l. ita commentatur יאכלו כל הצדיקים והיא דרך קצרה והטעם שלי תחשב כי צריק אחר לברו יאכל פרי מעלליו: Comedent sc. omnes justi, quilibet justorum & hæc est loquendi ratio elliptica sensus autem hic est, ne cogites quod unus tantum justus comedat fructum actionum suarum.

C. III, 12.

עמי נגשיו מעוללי: Populi mei exactores sunt puer. Suffixum יו statim nobis in mentem revocat nomen cui additum est esse numeri pluralis, verbum proinde vel h. l. participium naturam nominis induens, pariter in plurali efferendum fuisse per מעוללים. Ex quibusdam vero locis jam comprobatum dedimus multa hujus generis exempla occurrere, in quibus verbum atque nomen ratione numeri inter se dissentiant, salva tamen constructionis analogia, quæ in ejusmodi structura verborum qua verbum vel adjectivum singulare additum est nomini plurali, requirit, ut nominis illius singulare unumquodque construatur cum verbo seorsim.

Qui-

Quilibet qui in numero exactorum præfectorum populi mei comprehenditur est puer, vel pueriliter & inepte agens. Bene hanc anomaliam syntacticam observavit & simul emollivit Ab-Esra ad h. l. scribens כִּי אֶהְרֵךְ לְעוֹלָם מֵהַנְּגִשִׁים הוּא עוֹלָל Quilibet ex præfectis populi mei est puer. Vocis significationem מְעוֹלָל quod h. l. attinet, a quibusdam ex significatione racemationis explicatur, qua indicatur rapina & spoliatio pauperum, quando nim: racemos pauperibus a DEO ipso destinatos contra jus & fas egenis subtrahebant, quod deinceps pro quacunque iniqua injusta & perversa agendi ratione sumitur, sensu verborum nostrorum tali emergente: Quilibet Magistratus cum populo meo injustissime agit. Alii vero deducunt ex עוֹלָל parvulus, quod ex conjugationis Piel participio formatum sit, per puerum, pueriliter se gerentem explicantes, quæ posterior explicatio ex v. 4. corroboratur, in quo DEUS minatus fuerat se pueros ipsis daturum qui eis imperarent: atque cum nostro quoque versu cohæret, in quo mulieres imperium in eos exercituræ sint. V. Kimchius in h. l. qui eodem modo explicat. Raschi explicat per מְעוֹלָלִים illusores, quod eodem recidit, cum adjunctum puerorum expresserit. Ex his verbis itaque elucet Prophetæ constitutum fuisse miserimum populi Judaici statum, in quo tunc temporis vivebat, delineare, cujus respublica eo usque collapsa esset, ut quilibet, ingenti ejus ruina perspecta, ab ejus administratione abhorreret: nihilo tamen secius ex insipientibus rerumque harum minus peritis haud defuturos, qui imperium lubenter exercere vellent, eamque ob causam pueros & mulieres saltem dominationem ad

se rapturas populumque vexaturas, ut quilibet, qui exactorem populi agat, sit homo exigui iudicii effœminatique animi. In qua locutione cum Propheta adhibuerit distributionem, ut ad quemvis exactorem hoc extendat, suo sermoni haud parum conciliare voluit roboris.

Ef. V, 23.

צדקת צדיקים יסירו ממנו
 Justitiam justorum rem-
 vent, auferunt ab eo ad v. Cum subjectum plurale
 præcesserit, naturalis constructionis ordo requirebat,
 ut pronomen, quod nominis vices sustinet, objecto
 suo in eodem numero responderet per ומהו facile
 proinde alicui in mentem venire posset suspiciō soloe-
 cismi h. l. deprehendendi. Verum absit ut hæc saltem
 cogitemus, cum de industria hæc ita posuerit Sp. S. ad
 indicandam magnitudinem iniustitiæ Judicum illorum,
 qui nulli, quicumque demum sit & justitia causæ suæ
 fretus in iudicium veniat, parcerent, sed potius pravis
 suis cupiditatibus indulgentes quemvis opprimerent.
 Verba hæc itaque hoc modo transferemus, justam
 causam justorum a quolibet auferunt eamque detor-
 quent: illudque ex D. D. Danzii *Interpr.* §. 50. III, 1.
 ubi suffixum singul. objecto plur. respondens sumi-
 tur distributive. Notatu digna sunt verba Kimchii ad
 h. l. eadem observantis אמר ממנו אחר שאמר
 צדיקים לל סכר אחר ואחר מהצדיקים הבאים
 i. e. dicit ממנו ab eo in singulari, cum tamen
 præcesserit plural. צדיקים hoc modo, a quolibet iusto-
 rum in iudicium venientium. R. Ab-Efra hunc locum
 plane intactum non dimittit, sed minus accurate eum
 ex-

explicat, ad verba וְצַדִּיקִים ita scribens: כל אחד מהצדיקים
 Quemlibet justorum de turbant a justitia, justa causa, uti *Gen.*
XLIX, 22. Ramorum quilibet progreditur usque ad mu-
 ros Quæ *R. Sal. b. Mel. in Micbl. Jopbi ad h. l.* habet
 maximam partem ex Kimchio desumpta sunt, a quibus
 repetendis nobis merito temperamus. Verba tamen
 quæ in margine ab Abendana addita legimus digna pror-
 fus sunt quæ hic legantur, ita vero scribit: יֵשׁ מְפַרְשִׁים:
 מִמֶּנּוּ כִּמוֹ בְּסִבְתּוֹ וְחֹנֵן שֶׁב־אֵל שֶׁחָדָר שׁוֹכֵר כְּלוֹמֵר
 כִּי מִסְבֵּרֵת הַשָּׁחַד יִסִּירוּ צַדִּיקֵת הַצַּדִּיקוֹם אוֹ יִחַוּוּ
 אֶל חֲרָשׁוֹ וְהַטְעָם כִּי בַעֲבוּר הַיּוֹתָם מִצַּדִּיקֵי רָשָׁע
 יִסִּירוּ מִמֶּנּוּ צַדִּיקֵת צַדִּיקִים כִּי בְּרֵאוֹתוֹ שֶׁחֲשׂוֹפְטִים
 h. e. הַצַּדִּיקוֹ אֶרֶת רָשָׁעוֹ לֹא יַעֲשׂוּ עוֹד פְּעֻלַּת צַדִּיק
 Sunt quidam Interpretum qui מִמֶּנּוּ לֵד explicant per
 propter istud, ubi suffixum singulare respicit מוֹנֵס munus,
 cujusmodi mentionem fecerat, qua explicatione admis-
 sa Propheta indicare vult, iudices muneribus corruptos
 eripere justitiam justis. Aut si mavis Propheta his ver-
 bis respicit ad רָשָׁע impium sensu tali: quoniam isti
 iniquissimi iudices justum pronunciant impium, aufe-
 runt simul ab isto justitiam, qua tamen gaudent inno-
 centes; dum enim videt, quod iudices se innocentem
 declarant, licet inique egerit, sibi persuadet nihil justum
 in posterum ab iis expectandum esse. Quæ quamvis
 ingeniose dicta sunt, priorque non prorsus sit rejicien-
 da, in ea quam primo loco attulimus merito perma-
 nemus explicatione.

Es. V, 26.

Tollet autem, eriget וְנִשְׂאָ נֶס לְגוֹיִם — וְשָׂרָק לוֹ וְגוֹ

get signum gentibus, & sibilando advocabit eam. Cum num. plural. גוים præcessisset, in sequente propositione pronomen itidem in plurali per להם efferendum fuisset, uno eodemque objecto semper manente גוים Vidimus tamen in modo allato exemplo aliisque pronomen vel suffixum necessario cum objecto suo non convenire debere, neque tamen ideo enallagen numerorum juxta nonnullos statuendam esse, dummodo vel distributivam vel partitivam vim objecto pronomen discrepans inferre statuas. Quam regulam si, h. l. admittamus, sensus verborum hic erit: Deus eriget signum genti a se ad negotium hoc perficiendum electæ cuilibet, quarum quamlibet sibilando advocabit. Convenit cum his explicatio quam affert ad h. l. Ab Esra: כאילו נס ישא לכל גוי ער שיבא להלחם עם ישראל: לו: h. e. Quasi DEUS vexillum erecturus sit cuilibet genti, donec veniat ad pugnandum cum Israele, & ita dicit in sequ. et sibilando advocabit eam sc. quamlibet. Posses tamen hæc verba h. m. explicare, ut לו referretur ad Regem vel Ducem exercitus totius, quod in S. literis non est infrequens, ut ex multitudine princeps saltem nominetur reliquis non exclusis. v. g. 1. Reg. XI, 18. ubi de Hadad Edomæo dicitur, quod cum ministris suis aufugerit, qui venerint in Ægyptum ad Pharaonem Regem, statim sequitur ויתן לו בית ואמר לו Et dedit ipsi & decrevit ei, ubi princeps nominatur reliquis non exclusis nisi distributive vertere malis per cuilibet. Quicquid hujus sit nostrum locum Jonathan in Targum hoc modo transtulit: ארעא והא בפרוע מלך במשריתיה כעננין קרלין ויתן: Es

Es

Et advocabit illum ex ultimis terræ & ecce celerrime Rex cum exercitu suo instar nubiū velocium adveniet Id quod haud obscure innuere videtur Kimchius ad h. l. ita scribens: וענינו שיעירו את רוחם לבא מהרה קל והכפל ל הוק המהירות והנה מלך אשר שיבונה מהרה ובכללות: h. e. Sensus hujus dictionis est, quod DEUS excitaturus sit animum eorum ut quam citissime veniant: quod autem unam rem diversis verbis profert, factum est ideo ut eo certius indicaret celeritatem adventus, Rex Assyriæ vero est is qui tam celeriter advenire debet. Eandem quoque sententiam fovet Vatablus qui in not. ad h. l. scribit subintelligendum esse Regem vel Imperatorem, pro varietate hostium nimirum vel Babyloniorum vel Romanorum qui h. l. concipiuntur. Paulo durior videtur conciliatio quam affert Drasius ex Procopio, dum pro αὐτῶ in græcis translationibus legit αὐτῶ sibi, licet hunc idiotismum non plane ignoret lingua ebræa v. g. Gen. XII, 1. Num. XXII, 34. ut sensus foret: Deum advocaturum gentes sibi i. e. in commodum suum ad vindictam exercendam in Israelitas. Quod si vel maxime hanc explicationem assumeres obstaret singul. יבונה & plurali גויים discrepans, quem singularem deinceps distributive reddere deberes, quod quælibet gens a DEO advocata adventura sit: sensu tamen eodem recidente.

C. V, 27.

Neque fessus neque alius impingens sc. ad offendiculum in ea erit. Hoc suffixum singulare dubio procul respicit pluralem qui præcesserat גויים quod proinde in plurali quoque efferendum erat per כ in gentibus illis. Omnis vero difficultas aberit, si ad modum v. præcedentis גויים distributive verteris

D

ut

ut quælibet gens advocata a DEO dicatur: cujuslibet gentis contra Israelitas pugnantis conditionem ulterius delineaturus, addit, neque fessum neque alium impingentem in ulla gentium earum deprehensum iri. Ex qua explicatione ea quam in v. anteced. primo loco attulimus stabiliri posse videtur, cum רֹבֵי nostri commatis ad Regem s. Ducem exercitus non commode possis referre, nisi ב sub reddideris, sub Regis istius imperio nullus erit fessus &c. Nihil interim video quod obstat quominus ex more lingvæ huic usitato nomen quoddam commodum subintelligas atque suppleas, sive ejus nominis in antecedentibus facta fuerit mentio sive minus; quod h. I. erit מַחֲנֵה castra exercitus ad quod ב referri potest, salvo utrinque sensu eodemque fere manente. Reliqua verba quæ sequuntur cum v. hoc tum 28 & 29. una cum suffixis singularibus ita possunt explicari, ut שׁוֹנֵא subintelligatur, non dormitabit quispiam neque somnolentus erit ullus &c. nonnulla autem ad Regem referantur tanquam autorem totius belli, militibus quibus in hoc negotio utitur non exclusis.

Ef. VI, 9.

$\text{אמרת העם הזה שמעו ואל תבינו ואו וכו'}$ Dicas populo huic, audite modo continuo neque intelligite. Præcesserat ע quoad formam singularis numeri, sequuntur verba in numero plurali, quæ tamen ad ע singulare licet merito referuntur, quoad sensum plurale uti supra vidimus C. I. &c. Conjungere huic commati placet seqv. 10. in quo ע rursus in singulari numero adhibetur, v. g. $\text{פן יראה ישמע יבין שכ.}$ quæ cum ע conveniunt si quoad externam formam considerentur,

tur,

tur, tanquam singulari. Hæc annotavimus saltem (ut evinceremus) Sp. S. perinde esse quem numerum hujusmodi nominibus jungat, utrumque salva analogia grammatica tolerantibus.

Ef. VII, 3.

⦿ בית דוד : שמעו נא בית דוד : Audite ô Domus David ! Nomini singulari respondet h. l. verbum plurale, quod recte tamen constructum hoc modo esse ex consideratione vocis בית quoad sensum numeri pluralis exempla supra allata sub voce בית aliisque nominibus collectivis evincunt v. 16. in sermone ad eodẽm בית דוד directo adhibetur singularis numerus אשר אלה קץ quam tædio habes, quod usurpatum dicere posses de uno sermonis objecto, quod modo in plur. numero modo singulari verbum sibi habet additum ; nisi forsã obstaret v. 17. ubi expresse Rex contradistingvitur populo quem verba אשר אלה קץ tangunt. Quoniam itaque meliori jure videntur hæc verba referri debere ad Regem, ex hoc tamen ea stabilientur, quæ C. V, 25. ad voces לו & גוים quoad numerum sibi minime respondentes diximus, quod ad principem reliquorum nonnunquam sermo dirigatur, reliquis tamen non exclusis, vel seorsim in seqq. saltem nominandis uti h. l. factum est.

Ef. VII, 25.

כל ההרים אשר יערונו יהיו למשלח שור In omnes vero montes qui sarculo fodientur non perveniet timor &c. sed potius ille erit in emissionem bovis &c. Nomini substantivo plurali ההרים cum jungendum esset verbum יהיו efferendum fuisset in eodem cum illo numero per והיו quod tamen non semper obtinere ex

D 2

qui-

quibusdam exemplis jamjam perspeximus, in quibus singularis numerus verbi connectebatur cum nomine numeri pluralis, ubi verbum ad quodlibet individuum nominis in plurali prolati seorsim trahendum est, eritque hac ratione nostrorum verborum hic sensus : Quilibet montium &c. ille erit aptus, in quem bos possit pedem proferre, atque ovis conculcare. — Hac vero distributione innuitur exoptatissimus status terræ istius, quæ tuta erit ab omni invasione bellica & in qua non amplius spinæ & vepres succrescent, sed armenta pariter atque parva pecus pabulum suum invenient.

Es. VIII. 6. coll. 7.

Quoniam sprevit populus hic &c. *יען כי מעם העם הזה* v. 7. singulari *עם* respondet suffixum plurale *אדוני מעלה* Dominus immittit in eos, id quod factum est propter significationem quam *עם* habet collectivam, cui optimo jure potest jungi num. plural. modo notetur in priori v. *עם דא* junctum esse verbum sing. in posteriori suffixum plural. ceteroquin non est cur diutius his conciliandis immoremur, in posterum sufficiat nobis loca allegasse, quæ ita occurrunt, reliqua quæ dici possent ex dictis possunt repeti.

C. VIII, 20.

אם לא יאמרו — אשר אין לו שחר : si non dixerint, tunc non erit illi aurora. Si B. Lutheri versionem aliorumque ex Christianis Interpretum, v. g. B. S. Schmidii, Forerii (qui observata discrepantia numeri per distributionem dubium tollit) atque Grotii sententiam retinere volumus, qui omnes suffixum *לו* referunt ad præcedens verbum plur. num. *יאמרו* necesse est cum illis agnoscamus

mus

mus discrepantiam suffixi cum verbo præcedente, quod si cum hoc convenire debuisset, per להם efferendum fuisset. Hoc tamen non impedit, quominus hanc sententiam amplectamur, cum verbum plurale pronomini singulari junctum efficiat, ut hoc distributive efferatur, v. g. in nostro exemplo hoc modo: Legem & testimonium consulat quisque Israelitarum: Sin vero non dicere volunt secundum verbum hoc (quod eos sc. jussit ut adirent) non erit ulli istorum ulla scintillula lucis gratiæ divinæ: Juxta aliorum vero sententiam. v. g. B. Glassii in *Pbil. S. L. V. Tr. I. c. X. p. m. 1681. 82.* primo loco allatam propter discrepantiam pronominis cum verbo deserentis, וְ respiciet רַבֵּר hoc sensu: Ad legem & testimonium recurrendum, sin minus, dicant, (concessione ironica) secundum verbum hoc, cui non est aurora sc. gratiæ & solatii divini. In quam sententiam si discedas וְ suffixum hic nullum locum occupare poterit, ubi de discrepantia numerorum agimus. Aliorum explicationem, qui verba: להורה per formulam jurandi explicant, h. m. Dispeream, i. quam vere lex est divina, tam certo vobis dicent &c. uti faciunt Munsterus Clarius alique, cujus explicationis quoque mentionem facit Ab-Efra in Comm. ad h. l. eamque sibi displicere ait, cum se similem formulam jurandi nunquam legisse dicat, omitterimus, dum a nostro instituto alienum videtur, omnes afferre sententias variantes. Sufficiat nobis ostendisse, Lutherum aliosque cum eo facientes minime reprehendendos, quod suffixum singulare in plurali reddant, utpote cum distributive explicandum sit; de quolibet dicentium,

D 3

C. VIII.

882
 Et transibit eam induratus atque famelicus. Sive verba antecedentis commatis, in quibus numerorum permutatio facta videtur, referas ad homines dicentes consulendos esse Pythones, sive ad **דבר** cui non sit aurora, necesse tamen habebis hæc verba distributive accipere. Connectenda enim sunt propter copulam **ו** cum anteced. plurali **יאמרו** eodem subjecto orationis manente, quod etiam B. Glasius fatetur, nisi quod enallagen numerorum singularis pro plurali statuat, quæ tamen minime admittenda est. Vates divinus paulo specialius denominaturus ea in quibus defectus auroræ potissimum consistet, hanc calamitatem ad unumquemque ex illis dicentibus perventuram asserit, his verbis: Et quilibet eorum transibit per eam terram induratus atque famelicus &c. Raschi quidem supplet ad **עבר** participium **העובר** transiens quicumque; sed nihilominus ad **יאמרו** cum referendum sit participium pariter distributive reddere debes. Atque sic numerus hic singularis continuatur in hoc & seqv. **ו. 22**, semper distributive vertendus. Suffixum foemin. **בה** nonnulli referunt ad **תורה** sensu, quod dum a DEO defecisset atque idola consulisset, legem ejus transgressus esset, alii tamen commodius referunt ad **ארץ** seqv. demum versu deprehendendam. Ab-Esra **עבר** rrahit ad Exercitum Sancheribi qui ob ingentem multitudinem vix inveniet, quo se sustentare queat: sed hæc explicatio nimis longe petita est.

C. IX, 1.

ראו אור Populus ambulantes, viderunt lucem magnam &c. pluralis qui huic voci jungitur singulari numerus respicit ad sensum vocis עם utpote quæ plures uno sub se comprehendit. Affinis est huic constructio quæ statim sequitur:

Es. IX, 8.

הגוי הרבית הגוי שמחו לפניך: Multiplicasti gentem &c. latrabuntur coram Te. Hæc verba diverso modo ab Interpp. explicantur, aliis לו suffixum pro ל substituentibus nimis tamen dure & textui violentia illata, aliis ל interrogative reddentibus, utramque vero explanationem conjungere videtur B. Schmid. in b.l. rursus aliis aliter explicantibus ut prius הרבית referatur ad gentem Israeliticam quam DEUS secundum generationem carnis multiplicaverit posteriora לא הגדלתה ad Judæos Messiam non amplexos. Quamcunque autem eligas explanationem, גוי singulari respondebit verbum plnr. שמחו cujus constructionis ratio ex consideratione nominis Collect. petenda est. Ad hunc locum notetur ע. 3. ubi suffix. singulare in שכמו סבלו respicit & cum ea voce tanquam singulari construitur, id quod docet variam esse nomina Collectiva construendi rationem.

C. IX, 8.

Et cognoscent populus omnis. Verbo plurali quod junctum est nomini singulari, aliquid excusationis afferre potest atque etiam debet vox עם quæ tanquam nomen collectivum hanc constructionem ferre potest, Sed dubii non nihil habet suffixum singul. voci כלו

כלו

884.

כלו additum, cum verbum plurale reqvirat ut suffixum
 itidem in plurali per כלו efferatur. Hujus tamen
 dubii facilis erit solutio, dummodo perpendamus pro
 varietate considerationis vocis עו eam modo cum
 verbo vel suffixo singulari modo plurali construi posse
 quæ constructio utraque hoc loco expressa est. Verbum
 enim plurale ירעו respicit ad sensum vocis עו quæ
 quoniam est nomen collectivum tanquam nomen plu-
 ralis numeri consideratur, suffixum autem singulare
 כלו respicit formam externam עו qva singularis nu-
 meri est. Hujus generis constructiones, ubi in una
 propositione de eodem subjecto modo singularis modo
 pluralis adhibetur, occurrunt etiam aliis in locis quæ
 veritatem sententiæ hujus comprobabunt. Sic dicitur
Deut. XXVII, 1. quod Moses populum allocutus sit his
 verbis שמור custodi, observa Tu popule, statim subjun-
 gitur suffix. plur. אתכם pro אותך quod ponendum
 fuisset, si modo loqvendi semel inchoato insistere vo-
 luisset. l. c. 2. dicit: והיה ביום אשר העברו Eveniet au-
 tem illo tempore, quo transibitis Jordanem &c. seqvi-
 tur de eodem subjecto singul. נותן לך quam dabit
 TIBI. Mox v. 4. dicitur בעברכם it. תקימו his subse-
 quitur eod. comm. ושרת אותם Et oblinias calce *Deut.*
XXVIII, 14. וולא תסור אשר מצוה אתכם. usque dum Tu excisus sis v. 62. ונשאתם. Rursus seqvitur
 sing. כי לא שמעת plur. שש יי עליכם v. 63. sicuti latatus fuit Jehovah vobis bene facere מעל
 נסחתם מעל ut exstirpemini e terra, in quam
 TV venisti ad occupandam eam. Quæ exempla, quo-
 rum plura allegare possemus, si rei necessitas postula-
 la-

laret, satis evincunt, hunc loqvendi modum esse usita-
tissimum. *add. Exod. XVI, 4. Exod. XVII, 3. Jer. XIII,*
20. Deut. XII, 2. l. c. v. 1. - - Quibus adde ex nostro

C. IX, 12.

וְלֹא יָשׁוּב וְהָעָם לֹא שָׁב וְלֹא יָשׁוּב Populus hic non revertitur
ad DEUM; neque qværent &c. Cum hæc constructio
satis clara sit, non est ut verbum addamus.

C. IX, 17,

וַיִּתְאָבְכוּ גֵאוֹת עֵשֶׂן Et in altum se elevant elevatio 'fu-
mi. ad v. In prioribus hujus commatis verbis subjectum
fuerat רָשָׁע malitia, cum quo si Propheta nostrum ver-
bum conjungere voluisset, ipsi dicendum fuisset וְהָעָם
quod foeminino רָשָׁע in genere & numero respondisset.
Hoc vero cum non factum sit, satis constat aliud quod-
dam subjectum e textu qværendum esse, quod erit עָם
cujus mentio facta v. 15. vel וְיִשְׂרָאֵל v. 13. de quo v. 16.
dixerat quod וְהָעָם וְהָעָם: jam v. 17. adhibuit רָשָׁע
abstractum pro concr. רָשָׁע ad innuendam summam po-
puli malitiam. In nostris verbis redit ad illud subjectum
עָם licet non expressum sit, illudque construit cum ver-
bo plurali, hoc vero recte h. l. subintelligi, docet discre-
pantia generis pariter ac numeri, ad quam removendam
aliud nomen ejusdem cum verbo generis ac numeri sup-
plendum est: vid. D. D. Danzii *Interpr. §. 83. IV.* Jam
cum subjectum habeamus, quod cum verbo genere ac
numero coincidit, illud neque constituet רָשָׁע neque
verbo additæ voces, uti forsan primo intuitu videri pos-
set, וְהָעָם sed עָם uti diximus. Præterea necesse est,
ut ex priori membro particula similitudinis כּ quæ וְהָעָם
apposita erat repetamus, verbaque hoc modo explicemus

E

mus

mus: ille populus malitiosus atque hypocriticus (הנף
 ומרע) tot tantaque patrare solet facinora ut (metapho-
 ram de igne continuando) erumpant atque in altum sese
 extollant, uti in elevatione fumi fieri solet, qui si ascen-
 dit, signum est haud obscurum flammæ cujus-
 dam in loco isto existentis. Particulam כ plerique In-
 terpp: subintelligunt, quod ex aliis locis probant, in quibus
 necessario subintelligenda est; sic scribit Kimchius ad h. l.
 חסר הכף הרמיון כגאון עשן וכן לב שיבא יטיב גהה:
 deficit h. l. כ similitudinis & ita concipiendum est, ac
 si scriptum esset עשן כגאון sicut ascensio fumi, uti legimus
Prov. XVII, 22. Animus lætus benefacit (homini) sicut
 medicina! Reliqua quæ affert cum lucem nostro affundant
 loco, hic quoque apponemus: לפי שהמשיל רשעתם
 לאש בוערת אמר שהתגאו כלומר עשנם גאה כגאון
 עשן כלומר שהתפרסמו במעשיהם הרעים עד שכך
 האומות ידעו בהם כי יש תוארה העשן ולי
 יראוה האש כן ידעו הרחוקים מעשים הרעים:
 h. e. Quoniam comparaverat malitiam eorum igni u-
 renti, addit quod sese extulerint, elati fuerint, h. e. fu-
 mus eorum ascenderit sicut in altum se tollit fumus, qua
 metaphora indicatur, quod divulgati sint operibus suis
 malis adeo ut omnes gentes ista cognoverint: si quis e-
 nim videt fumum, nonne simul videbit ignem? pari mo-
 do norunt ii qui longe ab iis disiti sunt facinora eorum
 prava. Sin vero aliorum explicationem assumas, qui
 אבך idem esse volunt quod אבק reddendumque esse
 asserunt per dissipare, perinde erit, cum particulam simi-
 litudinis כ intelligant, & יהאבכו ita construant, ut ad
 ע referatur, nec ullo modo cum עשן עשן cohare-
 at, uti Forerius in h. l. facit. Buxtorfius in Lexico Bib-
 lico eandem affert explicationem, Quæ Raschi ad hanc

vocem habet ejus generis sunt, ut se vix ulli probare queant, cum dicat, ubicunque נבך occurrat, illud derivandum esse ex significatione rad. בוך perplexum esse, interdum igitur occurrere cum נ interdum autem נ & א inter se permutari, unde fiat אבך uti in hoc loco: foret autem ex mente ejus significatio verborum & implexi, confusi sunt propter fumum ascendentem ex igne æstus divini, quem succenderunt iniquitates eorum.

C. IX, 18.

לֹא יִחַמְלוּ אִישׁ אֶל אֶחָיו לֵאמֹר Quilibet alteri non parcent. Cum אִישׁ nominis collectivi significationem quandoque subire queat, ut sumatur pro cœtu ex pluribus viris constante, ideo potest ipsi addi verbum plurale, quod supra ad C. III, 6. exemplis comprobatum dedimus. H. l. tamen mirum in modum singularis & pluralis numerus inter se permutantur, atque modo hic, modo ille, voci אִישׁ additur. Statim enim sequitur וַיִּגְזֹר in sing. it. וַיֵּרֶעַב & esuriet, וַיֹּאכַל & comedet, mox sequitur pluralis וְלֹא שָׂבְעוּ neque saturabuntur; manifesto indicio constructionis varietatem a voce אִישׁ pendere, integra tamen ubique analogia syntactica manente. V. *Interpr.* partim §. 81. partim §. 31. *num.* 2. Reddes itaque latine: nullus proximo parcent (ad verb. quilibet alteri non parcent) sed potius ad dextram aliquid ad victum pertinens abscindet, & famelicus permanebit quilibet: si comederit ad sinistram, minime saturabuntur quisque eorum, quisque carne brachii sui vescentur. Hunc loquendi morem latina lingua non prorsus respuit, sic enim Livius *Lib. II.* missi confestim honoratissimus quisque ex patribus. Tac. Intimus quisque libertorum vincti, id. eo suffragio turbidissimus quisque delecti.

E 2

C, X,

וְתַחַרְתָּ הַרְוִיגִים יַפְלוּ
 Varie redduntur & explicantur hæc verba: Vatablus ait, interpretem addidisse, nisi se incurvaverit inter vinctos, non evadet sc: alios autem reddidisse, sine me cogetur se incurvare, i. e. quoniam me deseruerunt, atque hac sua desertione talè quid promeriti sunt. Hac ratione explicat Kimchius, quoniam non estis populus meus amplius propter peccata vestra hæc pœna vobis infligetur, ut quidam se incurvare cogantur, alii inter occisos una cadant, ubi *י* in בלתי pro primæ personæ suffixo habet, afferens locum & præter me non est Servator, *Hof. XIII, 4.* Forerius reddit: ne incurvemini, numero mutato, & personis simul mutatis, aitque se in hoc Vulgatam esse secutum, hoc sensu: quo proripient sese principes tui, ne incurvent sese inter vinctos, aut inter occisos prorsus pereant. Grotius paulo prescius inhæret verbis ebraicis, sed pariter supplet verba, non evadet, uti Aben-Esra supplet לא ימרט, qua tamen ellipsi carere possumus. Melius itaque videtur verbum כרע referre ad כבודכם in v. anteced. quæ vox pluralem יפלו simul excusabit. Quærit DEUS per Prophetam, in quonam loco relicturni sint gloriam suam? (gloria vero h. l. accipitur pro copiis, exercitu, quippe in quo reges magnam gloriam quærunt, *conf.* Münsterum & Aben-Esram, *adb. l.* quorum posterior dicit: הוּא הַחֵמּוֹן כבוד הוא gloria significat h. l. exercitum.) Respondet ad hanc interrogationem: nisi forte pars earum copiarum cogatur inter vinctos sese incurvare, pars vero inter reliquos occisos una perire in nullo loco amplius existet. Discrepantia autem numeri quam optime excusari potest,

test,

889

est, si ultimam vocem כבודך preced. vers. pro המון posita
 tam h. l. subintelligamus, quæ nominis collectivi significa-
 tionem sustinet: vid. v. 16. & 18. huj. Capituli ubi in eadem
 significatione occurrit; conf. R. D. K. ad h. l. scribens:
 במקום כבוד כלומר במקום שהיה שם מתכבד
 : יקר יקר שם יקר יקר loco gloriae ejus h. e.
 loco ejus quod ibi fuerit exercitus fortis & numerosus se
 glorians, adustione consumetur: add. Guffetius in Com. L.S.
 sub כרע ע qui eandem vocem ad verbum refert: qua ratio-
 ne singularem numerum prioris membri כרע respicit
 quoad externam formam nomen singulare, pluralem vero
 numerum יפלו respiciet eadem vox כבוד sed ratione sen-
 sus spectata, qua plures uno comprehenduntur in exercitu,
 in quo reges gloriari solent. Kimchius subjectum, quod
 plur. & singularis numerus verbi respiciat, facit עם,
 quoad sensum tamen a nobis non alienus est: לפי
 שהעם הזה בלתי אינם עמי ולא שומעים אלי לפיכך
 כרע ותהרת אסור כלומר במקום האסורים כרע
 להיורט עמם ובמקום הרועים גם כן יפלו הם הרועים
 כלומר מהם יהיו שבויים ומהם הרועים לנא ישאר
 אחר מהם בארצו כי כולם יהיו גללים או הרועים
 h. e. Quoniam populus hic absque me, meisque præ-
 ceptis vivit, non amplius est populus meus, quia non
 mihi obsequuntur, propterea se incurvare cogetur sub
 vinculis reliquis, quasi dixisset, in eo loco ubi reliqui ca-
 ptivi tenentur, se etiam incurvabit, ut cum illis una sit,
 & in loco ubi occisi prostrati jacent, illi pariter peribunt
 interfecti, quibus indicatur, partem illorum captivam
 abduci, partem autem occidi, ut ne unus quidem ex
 illis relinquatur in terra sua, quoniam omnes vel in ca-
 ptivitate migrabunt, vel interficientur. Qua explicatio-
 ne assumpta & vel כבוד vel עם intellecto, non opus erit

enallagen personarum statuere כרע pro כרעתם & כרעתם pro כרעו positarum, uti præter supra nominatos Jonathan in translatione sua fecit, reddens hæc in secunda persona בכן בר מן ארעכון אסירין התאפרון ובר: eo tempore ex terra vestra partim captivi & vincti abducemini, partim autem ex urbibus vestris occisi projiciemini.

C. X. 5.

וַאֲשׁוּרֵי בִירֵי Væ Assuri baculo iræ meæ, & virga excandescentiæ meæ est in manu eorum. Nomen singular. numeri אשור præcedens, suffixum ביר in eodem secum numero postulare videtur בירו: quo minus autem hoc factum sit, in causa est vox אשור, quæ totum exercitum Assyriacum sub se comprehendit, cui deinceps recte suffixum plurale respondet, uti etiam Aben-Esra suffixum plurale explicat per בני אשור. Nisi malis in priori membro intelligere Regem Assyriæ tantum ad quem sermo dirigatur, in posteriori vero exercitum ejus, uti hoc non infrequens est in S. literis, ut rex in antecedentibus nominetur primario, reliquis ejus servis vel ministris non exclusis, vel vice versa, *conf. Es. V, 25. add. 1. Reg. XII, 18.* Id quod etiam colligi posse videtur ex v. 7. ubi rex de principibus suis loquitur, quæ verba ad alium quam ad regem referri non possunt. Observamus amplius h. l. v. 6. adhiberi rursus suffixum singulare, אשור אצונו it. אשור אצונו quod pariter respicit אשור illudque vel ad regem tanquam autorem totius belli, vel ad אשור collective consideratum trahere potes. Monet quidem Kimchius in Comment. ad h. l. esse quosdam interpret. qui אשור אצונו acciperent pro אשור אצונו sc. Israhelita.

elita.

elitarum, sed dicit, alios suffixum plurale referre ad sub-
intelligendum nomen commodum **מחנה אשור** Exerci-
tum Assuris, quæ cum nostra sententia facile potest con-
ciliari explicatio.

C. X, 19.

וְשָׂרְיָא עַץ-מִסְפַּר יְהוּדָי Et residuum lignorum silvæ ejus
numerus erunt, ad v. **שָׂרְיָא** qua formam externam
singulari, jungendum videbatur verbum itidem singularis
numeri **יהוּדָי**. Verum cum sub reliquiis, residuo homi-
num, non unus tantum continetur homo, sed totum
cœtum nonnunquam constituat **שָׂרְיָא** ideo rectissime i-
psi respondet verbum in plurali numero: sic ipsi plu-
ralem junctum legimus *Jerem. XLII, 15. Jes. XLIII, 5.*
Amos I, 8. Nebem. XI, 1. alibique. Id tantum mone-
mus, statim v. 20 deprehendi constructum cum singu-
lari **לֹא יוֹסִיף שָׂרְיָא**. Alia loca, in quibus cum singulari
occurrit, quoniam ubivis obvia sunt, dimittimus.

C. X, 28. & 29.

בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד כָּל-יְהוּדָי In toto hoc versu
singularis adhibetur de rege Assyriorum, vel ejus exer-
citu, v. 29. sequitur pluralis, **יָבִיאוּ** it. **לְבָנוּ** transierunt,
pernoctarunt, ad ejus exercitum, vel populum Assyri-
acum, tanquam nomen collectivum attendendo. Sunt
quidem nonnulli interpretum, qui vocem **לְבָנוּ** pro pro-
nomine plurali primæ personæ cum præfixo **ל** reputant,
mutationemque personarum h. l. inducunt, pro **לְבָנוּ**
positam, uti Forerius, sed absque ulla necessitate ullo-
que sensu emergente. Communiter reddere solent, per-
noctare, commorari, **Aben-Efra, Raschi, Kimchius, Va-**
tablus,

tablus, Grotius, aliique. Et si vel maxime לנו pro suffixo accipias, obstabit tamen עברו plur. numeri, singularibus verbis prioribus non respondens, nisi collective explices.

C. XII, 1.

ואמרת ביום ההוא Et dicas illo tempore: in hoc & seq. commate semper adhibetur singularis numerus tanquam de subjecto unico tantum; v. 4. ו' 5. adhibetur numerus pluralis de uno eodemque subjecto. Sollicitis autem nobis de eo ad quem hæc dicantur, sese offert ex c. XI, 16. שאר עמו de quo dicebatur, quod ipsi via tuta futura sit, ut ex captivitate Babylonica possit exire, quod a quibusdam refertur ad tempora Messia, quibus omnia impedimenta remota erunt, quæ eis forsan remoram injicere possent, quo minus ad Messiam se converterent. Pro hoc ingenti beneficio gratias DEO agere debebant, cujus gratiarum actionis summam Propheeta in nostro cap. præscribit. Erit itaque subjectum, quod gratias agere debet עם שאר sive ישראל quem Propheeta in singulari numero alloquitur, cum עם qua externam formam sit singulare, v. 3. autem & v. 4. numerum adhibet plurativum, ubi ad sensum vocis עם attendit. Hanc discrepantiam observarunt etiam Kimchius & Aben-Esra, uterque autem explicat distributive, ואמרתם זה לזה & dicatis unus, quilibet alteri, quod equidem non rejiciendum, fundamentum autem hujus permutationis situm est in justa consideratione vocis עם plures uno sub se comprehendentis. Hieronymus quidem, observante B. Sebastian. Schmidio *ad h. l.* pluralem relatum vult ad Apostolos, sed bene monet, non

non

non incommode se retulisse ad totam ecclesiam ex fidelibus constantem.

C. XIII, 14.

quilibet ad populum suum respicient, aufugient. Plurale verbum quod singulari איש respondet, excusabitur, si illud tanquam nomen collectivum consideres, uti supra observavimus; vel si; juxta §. 31. D. D. Danz. Interpr. quilibet איש reddas, & distributive explices. juxta §. 81. 2.

v. 17.

Medum, qui non aestimabunt argentum &c. Quæ exempla hactenus vidimus de nominibus collectivis occurrentia, quibus verbum plurale junctum est, idem obtinet in nominibus propriis pro toto populo usurpatis, cum ad populum hunc vel illum constituendum, non unus sed plures requirantur. Quod si observamus, facile nobis erit judicium ferre de iis locis, in quibus nomen proprium, collective usurpatum pro toto populo, in singulari numero constructum occurrit cum verbo plurali: v. g. ut unum saltem adducamus locum *Judic. XX, 13.* בנימין constructur cum verbo plurali לשמוע אבר ולת אבר Keri autem in margine appositum legendum esse notat כתיב ולא בני קרי ואלא כתיב pluralis numerus addendus est verbo plurali, licet in textu non expressus sit. Nos vero hac observatione supersedere possumus, si pluralem numerum recte voci בנימין appositum statuamus propter significationem collectivam, quam hujus generis nomina habent.

C. XIII, 23.

Et respondebit ululæ, ad v. Nemo non videt

E

videt

893.

Videt discrepantiam substantivi nominis cum verbo, hujus in singulari illius in plurali prolati, & nihilo minus omnes fere Interpretes reddiderunt, & clamabunt, ejulabunt ululæ, verbo atque nomine qua numerum inter se convenientibus. Verum licet non addiderint, quare ita transtulerint verbum singul. in plurali, facile tamen est conjicere, ex idiotismo linguæ eos hanc constructionem derivasse, cujus natura hæc est, ut verbum singulare cum nomine plurali constructum, ita efferatur, ac si unumquodque singulare sub plurali contentum cum verbo jungeretur, h. m. Et respondebit, clamabit ibi quælibet ulula, nisi malis partitive reddere, vel indefinite, & ululæ (aliquæ) ejulabunt in palatiis ejus. Hanc discrepantiam observavit etiam Aben Esra, qui plane ad nostram mentem hæc verba explicat. **אֵיִם לְשׁוֹן רְבִיבִים מִן אֵיחָד וּפִירוּשׁוֹ וְעֵנָה שֶׁם כָּל אֶחָד מֵהָאֵיִם וְכוּ** Dicit **אֵיִם** in numero plurali a singul. **אֵיָה**; verborum autem horum explicatio est, quod ibi vocem suam elatura sit quælibet ulularum &c. Juxta hunc adesset etiam discrepantia generis, cum vocem derivat a singul. **אֵיָה** cornix, pica, qua terminationem foemina, quæ tamen tolletur, si generis communis hanc vocem esse asseras, cum nomina animalium sint communia, licet sub una terminatione saltem occurrant, utrumq; sexum denotantia.

C. XIV, 1.

כָּלוּדָה הָגָה עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עִלָּיָהּ בֵּית יַעֲקֹב.
Adjunget se illis peregrinus, & associabunt se familiae Jacob. In anteced. exemplo verbum sing. cum plurali nomine constructum erat, hoc loco modo inverso verbum plurale cum nomine singulari. Sed itidem ad modum

an-

anteced. explicabitur distributive nimirum: quilibet peregrinorum associabit se domui Jacob præsertim si ad ה attendamus, quod interdum per quilibet redditur. Kimchius גר una cum verbo in plurali explicat יתחברו גרים עליהם jungentur cum illis in societate peregrini, qua ratione pluralem sequentem נספחו connectit. In plurali priora verba etiam reddidit Jonathan in translatione sua: זיתוספו גיורין עליהן ווסתמכון על בית יעקב:

Es. XIV, 17.

נחור שקטרה כל הארץ פצחו רנור: quieta & tranquilla est tota terra, edunt cantum. Verbum פצחו cum dubio procul respiciat ארץ subjectum hujus versus, videbatur constructio semel inchoata continuanda esse, ut posterius verbum cum ארץ in numero conveniret פצחה. Considerantibus autem nobis variam construendi rationem in collectivis usitatam, ubi in eadem propositione eodem manente Subjecto numeri & generis se prodit discrepantia, facile hic loquendi modus ferendus erit, cum ארץ tanquam nomen collectivum verbum plurale non respuat. Alii quidem hanc dictionem referunt ad metonymiam ubi continens pro contento ponitur, juxta Glasii *Philol. L. IV. Tr. I. c. III. p. m. 1468.* ut terra dicatur pro hominibus sive incolis terræ, quod facile quoque largimur cum terra in se spectata, non possit exultare: illud tamen concedendum est pluralem numerum cum ארץ ratione sensus egregie convenire. Quilibet enim perspicit unico tantum homine ad totam regionem incolendam non opus esse, sed plures requiri. Posses etiam ellipsin statuere vocis איש in Scriptura sacra non prorsus inusitatam, præcipue tamen ante nomina, cum

quibus constructa constituit concreta denominativa, ut innuerentur incolæ terræ, qui tantum edere debent. Occurrit vero ארץ in aliis multis locis scripturæ cum verbo plurali constructum, v. g. 1. *Sam.* XIX, 26. ויבאו ארץ 2. *Sam.* XV, 23. וכל הארץ כוכוֹם addatur 1. *Sam.* XVII, 46. in quibus locis eadem vox ארץ subintellecta sensum haud ineptum parit. Noster autem locus ideo notari meretur, quod in priori sermonis membro ארץ tanquam nomen singulare construatur, in posteriori autem tanquam collectivum cum verbo plurali.

Ez. XIV, 11

וּמְכַסֵּי הוֹלְעוֹת & obtegentes te sunt vermis ad v. Hæ voces inter se connexæ duplici laborant anomalia constructionis: primo quidem ratione numeri quo participium non convenit cum nomine, & secundo ratione generis masculini juncti fœminino substantivo, de priori dispiciemus h. l. Huic vero locutioni ab ordinario loquendi modo deflectenti haud parum excusationis afferet legitima consideratio vocis הוֹלְעוֹת quæ tanquam nomen collectivum omnia vermium individua sub se comprehendit, quæ ratione verbum in numero plurali sibi junctum tolerare potest. Sic de aliis generis animantibus adhibetur pariter singularis oppido tamen plura includens, v. g. *Gen.* XXXII, 5. dicitur ויהי לי שׁוֹר וַחֲמֹר & fuit mihi bos & asinus, i. e. multitudo sive grex bouum atque asinorum, 2. *Reg.* VII, 10. dicitur סוּס וַחֲמֹר אֲסוּר equus atque asinus alligatus, plures uno includi equos atque asinos constat ex consideratione contextus, in quo sermo est de exercitu Syrorum, relictis equis aliisque generis bestiis, aufugientium. *Exod.* II, 2. dicitur וְתַעַל הַצְּפִירִיעַ

ascendit rana, i. e. ingens numerus ranarum, utpote quæ totam terram obtegebant. De his & similibus scribunt Rabbinæ, כלם לשון כלל ידבר על רבים, h. e. hæc omnia dicuntur sensu colectivo: loquitur de pluribus collective in numero singulari, conf. R. S. ben Melech in Michl. Jophi ad Genes. XXXII, 5. Quod si ita est, ut nomen in singulari licet positum, pluralem tamen significationem habeat propter collectivam, quæ pollet vim, nil impedit quo minus verbum quoque in plurali ipsi jungatur. Posses etiam distributive reddere, quilibet vermis, sive partitive, multitudo, pars vermium obteget te.

C. XV, 3.

amiciunt se sacco complexus ejus ejulabit, descendet in fletu. De Moabo ש. 2. dictum erat, quod ejulaturus sit numero singulari, de eodem dicitur hoc commate, quod cincturi se sint sacco in numero plurali voce Moab tanquam collectiva considerata cui verbum plurale addi potest, statim vero in eadem propositione de eodem subjecto adhibetur singularis מואב quod tanquam vox singularis numeri consideratur, cum tamen si ad חגרו quod modo in plurali præcesserat referri debuisset, per ילילו item כלם effe- rendum fuisset, addat: Kimchi ad b. 1.

Ef. XV, 5.

כי מעלה-עלה בו כי ררך חינום זעקה שבר יעערו: Per ascensum Luchit ascendet, nam in via Choronajim. clamorem ruinæ excitabunt. Præter mutationem generis, quam infra annotabimus, est mutatio quoque numeri in his verbis. Subjectum uti ex initio versus pa- tet

F 3

tet

tet est Moab, vel si propius mavis, בריחה profugi ejus Moab. De his vel etiam Moab dicitur, quod ascensurus fit in sing. per viam uti quidam reddunt clivosam Luchit cum fletu atque planctu: Statim dicitur de hoc in plurali, quod excitaturi sint clamorem ob ingentem jacturam quam patientur. Hujus vero constructionis ex hactenus dictis facilis datur conciliationis modus, si enim יעלה refereris ad בריחה tanquam propius vertendum erit distributive: quilibet profugorum Moabi ascendet, cum quo deinceps congruit pluralis יעערו eundem referendo ad בריחה. Nisi malis prius יעלה referre ad Moab constructum in priori membro tanquam nomen singulare, in posteriori vero pluralis numerus יעערו trahendus erit ad idem subjectum, quod tamen tanquam nomen pluralis numeri considerari potest propter significationem collectivam.

Es. XV, 4.

יריעו — נפשו ירעה לו accincti ad bellum Moabi vociferabuntur, anima ejus mala videbitur ipsi. חלצי מואב uti quilibet videt trahendum est ad verba נפשו quibus proinde suffixum respondere debuisset eodem numero per להם it. נפשם. Sed uti ex multis jamjam vidimus exemplis sæpius mutatio numeri occurrit, quæ tamen nullum dictionis vitium habet. Suffixum enim singul. ך si distributive reddas, ut ad quemlibet ex numero istorum armatorum Moabi trahatur haud parum emphaseos hæc verba a Propheta prolata habebunt: quam locutionem ponderosam esse observavit quoque Aben-Esra in notis ad h. l. his verbis: והנכון שכל אחר יזעק ויאמר h. e. mihi quam commodissime hæc ita explicari videntur,
ut

ut Propheta quemlibet clamantem atque dicentem intro-
 ducat: ubi versum seqq. deinceps cum suo **וַיִּנְאָר** in notis
 adhibito connectit, quasi hæc verba forent cujuslibet mi-
 litum Moabiticorum. Alii suffixum **ו** referunt ad Moab
 collective sumptum, totum nimirum populum Moabi
 cui deinceps suffixum respondeat tanquam nomini quoad
 formam externam singularis numeri *vid. Raschium in b. l.*
add. B. Seb. Schmidius.

Es. XV, 7.

וַיִּנְאָר וַיִּפְקְדוּם & depositum eorum deportabunt ista
 ad v. Suffixum plurale verbo **וַיִּנְאָר** additum sine dubio re-
 ferendum est ad præcedens foemininum **פְקְדָה** cum quo si
 suffixum convenire debuisset in verbo efferendum fuisset
 per **וַיִּנְאָרוּ**. Quamvis enim suffixum in verbo conspici-
 endum obliquum tantum designet casum nominis **פְקְדָה**
 cum hoc tamen in numero & genere consonare debebat.
 Interea nobis tam diu supponere liceat præcessisse Mascu-
 linum singul. **מִמֶּנּוּ** vel aliud quoddam nomen de quo in-
 fra in discrepantia generis videbimus, huic vero respon-
 dere suffixum plurale, quod quoniam cum objecto suo in
 numero discrepat, distributive reddendum est h. m. &
 cujuslibet generis divitias depositas vel ab ipsis collectas &
 domi reconditas deportabunt sive hostes, sive Moab ipse
 ad vallem Arabum. Si præterea **וַיִּנְאָר** juxta nonnullos
 interpretes ad Moab traxeris, in hoc ipso commate nova
 se exferit mutatio numeri eodem subjecto manente; ita
 ut cum in priori appellatione Moabi de eo dicatur, quod
 omne residuum quod sibi collegerit (nomine Moab tan-
 quam singulari considerato) una cum divitiis suis depor-
 taturi

taturi sint ad vallem Arabum, jam in posteriori pluralis numerus de eodem adhibeatur.

Ez. XIV, 32.

מה יענה מלכיה גוי quid dicet legati gentis ad v. Si subjectum loquens constituimus legatos gentium, omnino verbum ab eo ratione numeri discrepabit, cum manifestum sit illud plurali numero efferendum fuisse per יענו. Sed sunt nonnulli interpretes qui יענה passive reddunt, vel quod eodem recidit participium עונה suppleunt: quid dicet quilibet loquens ad legatos gentium, vel quid respondebitur legatis hujus generis nova annunciantibus, *vid. Interp. §. 79. II, 1.3.* id quod facit Grotius in notis ad hunc locum, & si h. m. explicamus nulla aderit numeri discrepantia. Alii tamen uti Kimchi, Aben-Esra, Raschi, Vatablus, S. Schmidius distributive reddunt מה כל אחר מה יענה גויים מלכיה גויים quid quilibet legatorum a gentibus vicinis atque exteris missorum dicet? In eo tamen in diversas abeunt sententias, quod pars eorum per legatos gentis intelligit legatos gentis cujuslibet peregrinae in Judaeam missos, qui deinceps domum reversi regibus suis annunciarint florentissimum statum regni Judaici temporibus Hiskiae, uti faciunt Aben-Esra, Forerius, Vatablus, Kimchi, it. Jonathan in Targum: alii tamen ut Raschi cum B. S. Schmidio ad legatos Israelis trahunt, qui emissi sint e terra Israelis ut reliquis palam facerent benignitatem & auxilium Jehovae quod praestitisset Judaeae temporibus Hiskiae. Atque haec nobis sufficiant hac vice attulisse de discrepantia numeri.

CAP.

CAP. II.

DE DISCREPANTIA GENERIS,

VBI VERBUM, ADJECTIVUM, VEL SUFFIXVM
CVM OBJECTO SVO NON CONVENIT.

Es. II, 17.

וְשָׁח גְבוּרַת אָדָם & deprimetur arrogantia ho-
minis cujuslibet. In hac dictione prouti primum lecto-
rum oculis & auribus se offert; haud parum asperi & hor-
ridi deprehenditur, cum eandem vix aures ordinario lo-
quendi modo assuetæ ferre possint, quo Substantivum
cum verbo genere & numero convenire solet. Rabbinorum
quidem atq; Talmudicorum scripta non adeo abhorre ab
hoc loquendi genere, vel singulæ paginæ in iisdem quem-
vis edocere possunt. Verum in Scriptura S. has ut com-
modiori interpretatione emolliamus formulas necesse est,
cum autoribus earum neque per inscitiam neque impru-
dentiam easdem excidisse statuendum sit. Ad suspicio-
nem vero solœcismi Scripturæ S. abstergendam in nostro
quidem loco duplici possumus via incedere. Notum est
uti in aliis lingvis ita in hac quoque ebræa vocem quando-
que omissam esse, quæ in constructione supplenda est, ut
hæc se recte habeat, verbumque cum nomine in genere
conveniat, *v. Interpr. §. 83. IV.* Vix autem commodior
b. l. suppleri potest, quam vox רַבֵּר vel עֲנִיִּין generis op-
pido masculini, cum qua וְשָׁח cohæreat: qua ratione De-
us minatur se omnem occasionem hominibus istis elatis
præscissurum esse, ne in posterum aliis se præferre queant.
Kimchius solertissimus alias harum discrepantium con-

G

stru-

structionum observator, hanc in suo ad *b. l.* Commentario intactam reliquit: in simili tamen locutione *c. nim. XVII, Es. c. 10.* eandem conciliationis viam ingreditur, ubi ad verba *שמה ונאסף* ita commentatur *ומה ונאסף שמה הסמוך אליו הוה לשון נקבה פירוש בחסרון מלת דבר כלומר כל דבר שמחר יהיה* In illa vero constructione quae masculinum *נאסף* connectitur cum voce generis foemini, ejusmodi explicatio debet fieri, ut vocula *דבר* per ellipsin omissa suppleatur, quasi dixisset, omnis res occasio gaudii erit ablata a Carmel. Atque hujusmodi omissio vocis *דבר* in aliis quoque locutionibus obtinet v. g. *Psalms. XXXVIII, 8.* *נקלה מלאו* intestina mea repleta sunt vili sc. re, sic Aben-Esra supplet *דבר* ad *b. l.* ita scribens: *הטעם קרביו מלאו דבר נתעב ונקלה איננו* sensus est, intestina ejus repleta sunt re abominanda atque detestabili, neque enim ore istam enunciare decebat. Eodem modo R. S. B. Melech in Michl. Jophi subintelligit plagam, sensu eodem emergente: *נקלה חואר והוה חסר המתואר כמור כי: חפורות אתה כערר הקצובות ופירושו נגע נקלה* Vocabulum *נקלה* est Adjectivum, cujus Substantivum abest, uti in loco *Cant. IV, 2.* atque *Dan. IX, 23.* explicatio autem ita debet institui, ut subintelligatur *נגע* vulnus detestabile atque contemptibile. Substantivum commodum in hac constitutione subintelligendum affirmat quoque B. Glassius in *Philol. S. L. III. Tr. III. Can. LV.* Ellipsin vocis *דבר* in adjectivis pariter occurrere, ideo annotavimus, ut ostenderemus *דבר* abesse cum in constructione cum alio nomine, tum in adjectivis necessario debere

bere

bere suppleri. Neque prorsus ignorat hanc locutionem lingua latina, ubi nimirum discordia est inter substantivum, & adjectivum, quod posterius in genere nonnunquam neutro adharet substantivo masculino, aut foemino; v. g. in illo Maronis *Ecccl. III.* triste lupus stabulis. ib. dulce satis humor. *L. IV.* Aeneid. varium & mutabile semper foemina. Vocant quidam *ἐναλλαγὴν* generis, sed si rem ad vivum refecamus nulla est hic *ἐναλλαγή*, sed *ἐλλειψις*. Hic loquendi mos Græcis quoque est usitatus, qui subintelligunt *χρῆμα*: ut in illo Homericō: *ἔνε ἀγαθὸν πολυχειρανίη*, non est bonum multorum dominatus, subintell. *χρῆμα* negotium. Vid. de his G. J. Vossius in Aristarch. *L. VII. c. V. it. c. VI.*

Non possumus interea non hoc loco producere R. Kimchium, qui in Michlol *fol. 4. Col. I. lin. 29. sqq.* hujus discrepantiæ generis mentionem injiciens, multa adducit exempla ad nostrum illustrandum apta, his verbis:

ומצאני במקומות לנקבה בלשון זכר / אשר הבין שפחתך / כי חזק ממנו המלחמה / והיה העיר קרובה והיה הנערה / והיה העלמה / כי יהיה נערה הבתולה ויהי ברכת יי / ובלשון הויה יבא וזו ברוב כי רוצה בו על העניין / ובא אלה לפני מזבחך / פלגש כלב מעלה ילד שבר / אחכשה לי החסור וארכבה עליה / ובא עליך רעה / ובא בשנה השמועה / תחרת השאלה אשר שאל ליי / ותבואתי מכסף נבחר / ודעת מחרוץ נבחר / ועולה לא נמצא בפיו / תפלצתך השיג אותך / צעקה בגוים נשמע / ויאבר את לב מתנה / אשר כמוהו לא נהיתה / והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה / יעשה מלאכה / ומן עבודת הקשר אשר עבר בך / תהתיך יצע רמה ומכסיך תולעה / המדבר אליך והבאתו אליו / ותעשי הרעות ותוכל / ותכרת לך מהם / תהי נעלמה / עד מתי תלין בקרבך / ותבוא ער שנותיך / וכל המלאכה נמבזה נמס

904.

ונמס אותה החרימו / ואפלה מנרח / ואת שדוד / שבי
 דומם / עורי כאבן דומם / ויעבור הרנה / כל אלה
 והדומים להם אשר תמצא לשון זכר לנקבה או
 לשון נקבה לזכר כמו ותכל דויד / אמר הקהלת /
 אשר אין נעשה פתגם / עמל תוגענו / אשר אדבר
 דבר ויעשה לא תמשך עורו / לנ שיהיה לשון זה
 נופל אל זה אלא בכל אחר מהם דבר נסתר נופל /
 וסמך הכתוב על המבין בהיות הדבר ההוא הנופל
 נזכר בעניין או פוכן ממנו / כמו שעשה בפסוק
 לנ תשחט ע - חמץ דם זבחי רל לא תשחט
 הזבח ולא תזרק דמו על החמץ / ואחז המקרה
 ד - קצרה כי כן דרך המקא במקומות רבים

„h. e. nos deprehendimus in nonnullis locis de nomine
 „foeminini generis usurpatum adjectivum vel verbum
 „masculinum, v. g. 1. *Sam. XXV, 27.* benedictio quam ob-
 „tulit ancilla tua Domino meo. 2. *Reg. III, 26.* cum videret
 „quod bellum gravius quam ipse ferre poterat, fieret. *Deut.*
 „*XXI, 3.* si fuerit urbs propinqua occiso. *Gen. XXIV, 14* &
 „erit ista puella ad quam dixero &c. *1. c. v. 43.* Et ista
 „virgo quæ egredietur ad hauriendum erit mulier &c.
 „*Deut. XXII, 23.* si fuerit virgo puella. *Genes. XXXIX, 5.*
 „& fuit benedictio Dei &c. atque cum verbo היה occur-
 „rit hæc constructio in multis locis, ubi ad sensum Scriptor
 „sacer attendit. Sic legimus de aliis verbis v. g. 1. *Reg.*
 „*II, 31.* cum venerit execratio ante altare tuum, 1.
 „*Cbron. II, 48.* concubina Calebi Maala peperit Scheber.
 „2. *Sam. XIX, 27.* infestam mihi asinam, & insidebo ei.
 „*Es. XLVII, 11.* si tibi evenerit malum. *Jer. LI, 46.* cum
 „venerit anno uno rumor iste. 1. *Sam. II, 20.* pro petiti-
 „one quam petiit a Jehovah *Proverb. II, 19.* & proven-
 „tus meus melior est argento. *ibid. v. 11.* scientia pretio-
 „sior est auro in quibus tamen duobus exemplis

præter

præter necessitatem ad fœmininum **הכונה** trahitur a,
 Kimchio, cum ad **כסף & חרוץ** nomina generis Masc. me-
 lius referri possit. *Malach. II, 6.* iniquitas non inventa,
 fuit in ore ipsius. *Jer. XLIX, 15.* horror tuus decipit te.
Jer. L, 46. clamor inter gentes auditus est. *Eccl. VII, 7.*
 munus perdit cor. *Exod. XI, 6.* clamor cui similis nun-
 quam fuit. *Levit. II, 8.* offeras fertum quod ex illis fa-
 ctum sit. *Exod. XXXI, 15.* opus fiat. *Es. XIV, 3.* a servi-
 tute dura, quæ in te exercita fuit. *Ibid. v. 12.* infra te,
 stratus erit vermis & obteget te quilibet vermiculorum.
2. Sam. XIV, 10. illum qui ad te locutus est adducas ad
 me. *Jer. III, 5.* fecisti ista mala & potentem te in iis ex-
 hibuisti. *Jes. LVII, 8.* & excidisti tibi cubile ab illis. *Nab.,*
III, 11. eris abscondita. *Jer. IV, 14.* quousque perma-
 nebit intra te quælibet cogitatio (hoc tamen exemplum,
 minus apte huc retulit Kimchius, cum si ad **מחשבות**,
 cogitationes nomen generis fœminini referatur, ratione,
 generis cum nomine egregie congruat verbum **חלין**),
Ezech. XXII, 4. tu civitas pervenisti ad annos tuos. *1. 5.*
Sam. XV, 9. omnem vero rem continentilem atque,
 vilem devoverunt. *Jes. IIX, 22.* tenebræ propulsæ vel,
 potius in tenebras dispulsus. *Jer. IV, 30.* tu urbs vastata.
Es. XLVII, 5. confideas silens, in ebr. Masc. adhibitum,
 de fœmin. **בית כשרים** *Habac. II, 19.* Væ dicenti lapidi si-
 lenti, evigila. *1. Reg. XXII, 36.* & clamor transiit. Hæc,
 omnia & his similia quæ in Scriptura S. inveniuntur,
 ubi masculinum genus adhibitum est de nomine gene-
 ris fœminini vel genus fœmininum de nomine masculi-
 ni generis uti *2. Sam. XIII, 38.* & expetiit David. *Eccl.,*
VII, 27. dicit congregatix. *Eccl. VIII, 11.* quia nullum,

G 3

decre-

„decretum efficitur *Eccles. X, 15.* labor stultorum quem-
 „libet eorum defatigat. *Ezech. XII, 5.* illud quod elocu-
 „tus sum verbum fiet neque amplius protrahetur: Hæc
 „loca inquam non ita sunt consideranda, ac si generis
 „masculini vox construeretur cum adjectivo vel verbo
 „fœminino, & vice versa, sed in his omnibus aliquod no-
 „men subintelligendum est, quod genus discrepans ver-
 „bi vel adjectivi respicit. Scriptura enim nititur lecto-
 „re intelligente, dum ista res vel nomen quod respicit
 „verbum vel adjectivum commemoratum jamjam est
 „in contextu, aut commode potest intelligi, uti factum
 „est in *l. Exod. XXXIV, 25.* ne jugules cum fermentato
 „sanguinem sacrificii mei, h. e. ne mactes sacrificium
 „meum, neque conspergas sanguine) ejus fermentatum.
 „Eligit autem Scriptura hunc ellipticum modum loquen-
 „di, *quoniam hic mos obtinet in innumeris Scripturae lo-*
cis. Quibus observatis periculum facit in exemplis qui-
 busdam quæ anomalam syntacticam habere videntur
 explicandis & conciliandis. Sic v. g. in loco *2. Sam.*
XIII, 38. ad וְחָלַל supplendum asserit נָפֶשׁ vel אִשָּׁת ita ta-
 men ut posteriori explicatione assumpta כָּלָה transitive
 reddatur h. m. & uxor ejus urisit impulit eum. In loco
Eccl. X, 15. subintelligendum esse censet vocem generis
 muliebris יָגְעָה quæ deinceps cohæret cum הִיגְעָנוּ. Ad
 loc. *1. Sam. XXV, 27.* observat genus masc. verbi הָבִיִּיא
 obtulit, respicere aliquem ex pueris qui munus regi ob-
 tulissent, feminae vero præcipue mentionem fieri, quia
 persona principalis fuisset, quæ dona per puerum offerri
 curasset. In exemplo *Deut. XXII, 23.* נְעָרָה subintel-
 ligit רִבְרָה negotium causa. *Cobel. VII, 27.* ad קָהֵלֶת sup-
 plet

102

plet substantivum חכמה sapientiam, quæ collecta quasi erat & se receperat in mentem Salomonis, vel juxta eundem subintelligi potest vocabulum נפש ejusdem cum קהלת generis. Porro 2. Sam. XIX, 27. ad femin. suffixum עליה quod respondet præcedenti voci חמור observat quod חמור sit nomen utrumque sexum denotans, suffixum vero foemininum adhibitum esse quoniam subintelligeretur אהון asina, quod alias usurparetur. In recensione a nobis allata oblitus erat exempli cujusdam, Exod. XXII, 26. occurrentis, ubi שמלה וטז vestis nomini generis foemin. respondet suffixum mascul. in verbo השיבנו cujus constructionis conciliationem hanc suppeditat, ut, cum בגר atque שמלה unum idemque denotet, suffixum Masc. בגר respiciat, cum quo ratione generis congruat. Ad Exod. XIII, 6. ubi præcedenti voci צעקה nomini oppido generis foemin. respondet suffixum Masc. in כמוהו observat vocem קול cum צעקה unam eandemque significationem habere, atque adeo suffixum Masc. ad קול subintellectum trahendum esse. Vid. Buxtorf. in Thesaur. Gramm. l. II. c. VIII. p. m. 415. eadem observantem. Ex his itaque adparet sæpius in discordia generis verbi vel adjectivi cum nomine vel ad sensum attendi, vel ad nomen aliud commode e textu subintelligendum. Huic conciliationis viæ si insistere atque דבר ante גבהות in nostro loco supplere volumus, verbum ושה cum illo optime congruet. Hæc tamen conciliandi ratio si displiceat aliam inire possumus viam ex idiotismo lingvæ Ebrææ per multa exempla corroborato, derivandam. Evenire quandoque solet, ut cum duo Substantiva diversi inter se generis conjungantur, verbum

bum respondeat posteriori, cum debebat priori, qua ratione וְשִׁחַ quod ordinarie cum propiori גְּבוּחַת qua genus cohæreret, cum posteriori אֲרָם qua genus conveniet. Atque quo minus hanc loquendi rationem prorsus rejiciendam esse credas, frequentia exemplorum ad eundem modum constructorum efficit. *vid. præter B. Glasium in Philol. S. l. III. Tr. III. Can. LIV. Interpret. §. 82. Add. Jef. XVI, 10. in quo loco Aben-Esra ad verba וְנִאֲסַף גִּיל מֵהֶם אֶל אֲחֵרִים addit וְנִאֲסַף שְׂמֵחָה* „auferetur gaudium ab illis ad alios, וְנִאֲסַף לֵד juxta hunc „canonem construens cum גִּיל remotiori licet substantivo, it. *Gen. XXXV, 5.*

Ef. III, 16.

וְנִאֲסַף גִּיל מֵהֶם אֶל אֲחֵרִים — תַּעֲכֹסְנָה בְּרַגְלֵיהֶם incedunt compedibus ornatae pedes suos. Vates divinus reprehendens fastum intolerabilem sexus sequioris inter Israelitas, quo ad iram atque vindictam DEUM provocabat, vestitumque ejus atque gestus copiose describens, eo usque impudentiæ istum processisse indicat, ut vultu suo aliisque signis quid pectore clausum haberet, haud obscure proderet. Commemorando autem ornamenta varii generis, quibus se ornare, vel potius onerare solebat, mentionem facit עֲכָסִים ornatus cujusdam muliebris, qui in pedibus conspiciebatur, licet qualis fuerit accurate vix definire queamus. Kimchi atque Aben-Esra putant ornatum fuisse qui sonum ediderit inter ambulandum, Buxtorfius quoque in Lexico Bibl. e Talmudicorum scriptis ejus conditionem eruere conatur, qui conferri potest in voce עֲכָס. Verum nos nolumus de rebus incertis atque dubiis conjecturas hic augere, easque pro veris venditare

ditare

ditare, sufficiat nobis si sciamus, atque etiam quodammodo ex textu colligamus, fuisse genus quoddam ornamenti, a sexu muliebri in cruribus ornandis adhibiti. Interea non possumus non h. l. observare esse quosdam qui hæc omnia metaphorice intelligenda esse asserant de viris nimirum effœminatis prorsus moribus animoque delicatiori atque molli, huicque suæ sententiæ favere dicant suffixum masc. in quo nobis haud obscure subjectum masc. in mentem revocaretur, uti Forerius cum aliis facit. Sed non opus est ut omnia figurate intelligamus, cum Propheta cujusvis ætatis atque sexus mores designaturus perditissimos tandem ad fœmineos accedat. Atque ex eo quod Forerius asserit fœmininum genus adhiberi de maribus ad effœminatos mores eorum indicandos, nos quoque concludimus masculinum adhiberi ad magnitudinem & vehementiam rei cujusdam insinuandam. Neque enim Scriptura S. ab hoc loquendi genere abhorret, ut quando rem aut personam debilem atque infirmam nobis vult ob oculos ponere genus adhibeat fœmininum, contra vero si magnitudinem præstantiamque rei cujusdam perspectam nobis dare cogitat, genus adhibeat masculinum, uti notissimum exemplum in libro *Ruth. I, 8 9. 10.* occurrens, evincit: ubi de nuri- bus Noomi adhibetur suffixum generis masc. ut indicetur magnitudo earum animi, qua vix ulli virorum cederent. *vid. Interpr. §. 5. 11.* Nescio an non aliquid lucis loco huic affundere queat *Es. XXII, 17.* ubi Deus minatur Schebnæ præfecto domus regiæ, se eum de gradu dejecturum, exilioque gravissimo affecturum, quæ cum vellet describere, dicit: הנה יו מטלטלך טלטלה גבר

H

ecce

209

ecce Jehovah expellet te expulsionem viri, i. e. gravissimo exilio te afficiet. Magnitudinem poenæ h. l. indicari Kimchii aliorumque interpretum est sententia, qui ut fidem faciat dictis, explicationem affert Talmudistarum, qui hæc annotarunt: **טלטולה רגברא קשה מראתתא**: לפי שהאשה תמצא יותר מרחמים לחולשתה: „h. e. exilium viri longe gravius est exilio foeminae, quia „hæc majorem commiserationem experitur propter imbecillitatem suam. Eodem modo explicat ריקם observante filio Davide: **גבר שם תואר לטלטור כאלו אמר**: טלטור גדול וכבר והיא טלטלה נוספת אינה לנקבר: „h. e. *Vox* טלטור est denominans vocis גבר atque idem „est ac si dixisset, exilium magnum atque grave, ה' ט' „vero in טלטלה appositum non est nota generis *fœmini*. In quo tamen fallitur quod ה' non notam generis foemin. esse vult, licet hac explicatione assumpta, statum absolutum pro constructo positum esse statuendum sit. Alii tamen uti idem R. D. Kimchi & Aben-Esra fatius esse ducunt efferre vocem גבר virum בלשון קריאה in Vocativo, h. m. te ò vir qui te extulisti Deumque despiciatui habuisti, te inquam Deus procul in exilium pellet. Quicquid vero de hoc exemplo sit, alioquin in Scriptura S. non est infrequens, ejusmodi usus generis masc. uti & in aliis lingvis: quod si nostro loco accommodetur, facile est intellectu, quare de puellis Judæorum genus adhibeatur mascul. ut nimirum summam earum proterviam atque lasciviam omnibus palam faceret Propheta. *vid.* Buxtorf. *in Thes. Gram. L. II. c. VIII.* eodem modo h. exempl. explicantem. Stultitiam pariter atque proterviam ingentem harum feminarum de-

pin-

211
210

pingit Kimchi in Lexic. ad vocem טפף ubi ad verba in commate hoc existentia ותלכנה הלוך וטפוף commentatur: כלומר שהיו הולכות ברכיכם ובשיקוכם מספקיכם ומקוררת בחצפה כמו הקטנים שאין להם בשת ורעה וילכו בספוק וברקוד בפני הכל ולא : h. e. his verbis indicare vult Propheta, eas in,, viis atque plateis incedere complodentes manus suas,, atque saltantes impudentissimo modo ad instar parvulo ,, rum, qui neque intelligunt quid agunt, neque ob id pu,, dore afficiuntur, qui incedunt complodendo manus su,, as atque saltando omnibus inspectantibus, neque eos,, pudet harum ineptiarum.

Ef. V. 14.

& descendet ist-
hue decus ejus f. multitudo ejus atque turba ejus, & ex-
ultans in ea. Suffixum foemininum ה non habet no-
men substantivum foemin. quod praecedat, atque respi-
ciat, nam ad עם quod v. 13. legitur, si suffixum trahere
vis uti omnino trahendum est, suffixum in genere virili
per הדרו & sic in reliquis efferendum fuisset. Saepe au-
tem evenire solet in discordia hujusmodi, ut ad aliud sub-
stantivum commodum ejusdem cum suffixo vel adjecti-
vo generis attendatur, quod si & hoc loco faciamus, at-
que כנסת quod idem est ac עם subintelligamus, suffixo
foemin. sua constabit integritas. Alii tamen uti Kimchi
eandem animadvertentes discrepantiam generis in pro-
nomine relativo, ad ארץ trahunt, quod in his verbis fa-
cit Kimchi: פירוש הדרה ארץ ישראל או הכנוי כנגד
ירושלים אמר שירדו לשאול אנשי הכבוד והמן העם
עוד כפל העניין במלות השונות / ועלו בה מי שהיה

H 2

ועלו

הרר עליו ושמח בעיר מרוב הטובה
 „ita instituenda est, ut terra Israelis subintelligatur, nisi
 „malis suffixum trahere ad Ierusalem: dicit autem his
 „verbis, quod in infernum descensuri sint viri honorati
 „atque reliqua turba populi, de eadem vero re diversas
 „adhibet phrasas per epexegefin Sic suffixum in בה ועליו ita
 „intelligendum est, ille qui lætus atque exultans erat in
 „urbe ob nimiam felicitatem &c. Raschius pariter sup-
 plet Ierusalem. Quando autem Jonathan in Targum
 suffixum singul. foemin. in plurale mascul. mutavit, fa-
 ctum est illud propter nomen collectivum עם ad quod
 dubio procul respexit.

Es. V, 24.

ירפה חשש להבה ירפה
 stipulam vero flamma consumet.
 Synchysin sive methathesin subjecti & prædicati in his ver-
 bis esse quilibet facile videt, quod propterea Kimchii ma-
 gis quam meis verbis indicare volo, ita vero is scribit:
 מנהג הלשון להקדים הפועל לפעול אבל כשהדבר
 מבואר שאין לטעות בו יקרומו הפעול לפועל כמו
 זה כי ירוע כי האש אוכלת הקש ולא הקש אוכל
 האש in more lingvæ sacrae positum est præponere
 „subjectum agens effectui, quando vero res ma-
 „nifesta est, ut non facile in ea errari possit, hunc mo-
 „rem invertunt, & effectum præponunt subjecto agenti,
 „uti h. l. factum est: notum enim est quod ignis con-
 „sumat stipulam, minime vero stipula ignem. Hæc
 verba itaque si secundum naturalem constructionis or-
 dinem ordinare volumus ita collocanda erunt: ולהבה
 חשש ירפה & flamma consumet stipulam, in qua con-
 structione apparet verbum plane alius generis esse ac no-
 men

men להבה : discordia vero generis statim sublata erit, dummodo לשון generis communis ex antecedente membro repetamus, id quod Kimchius quoque facit ad *h. l.* Aben-Esra tamen *h.* verborum positum retinet, ac לשון ex antecedentibus non repetendum vult, sed aliam conciliationis viam ingreditur, quam ejus verba seqq. nobis detegent: וחסר אות הכות עם להבה כמו כי ששת ימים והנמצא בית יי כי ירפה שב אל חשש הוא פועל : h. e. deficit in *h.* constructione vocula כ cum, conjugenda, uti *Exod. XXIII, 12.* sex dies, i. e., in sex diebus, *2. Reg. XII, 11.* omne quod deprehendebatur (in domo Jehovæ: verbum ירפה respicit ita, que vocem חשש, ita tamen ut tanquam verbum intransitivum consideretur. Secundum quam explicationem sensus verborum esset, & stipula per flammam ignis consumetur. Quæcunque vero placeat explicatio, quævis apta erit ad tollendam soloecismi suspicionem: licet prior præferenda videatur, quia juxta eandem Propheta in semel inchoata synchysi perstabit.

Ef. VI, 4.

: וינעו אמות הספים & commoti sunt postes liminum. Nemo non videt, verbum hoc nostrum, quod cum אמות nomine generis foemin. constructum est, eidem quoque in foeminino per תנועה ordinarie respondere debuisse. Verum supra jam vidimus exempla occurrere fere multa, in quibus duobus inter se conjunctis substantivis verbum ratione vel generis vel numeri respondet posteriori, cum debebat priori, quorsum si & nostrum referas exemplum, verbo cum ספים posteriori licet substantivo ratione generis conveniente, nil erit quod in ejus constructione

desideres. Aliam explicationem suppeditat Kimchi in Commentario ad h. l. qui præter alia hæc habet : ויש ספרשים אמרו כמו אמה ארבו כלומר הספים נעו ממקומם אמות שתיים או שלוש כמו שהיו: Sunt quidam interpretes qui significatum vocis אמות h. l. derivant ex illo quo significat cubitum, uti *Exod. XXXVII, 25*. sumitur, longitudo ejus sit unius cubiti, secundum quam explicationem in textu nostro dicitur, quod limina e loco suo commota fuerint duo aut tria cubita prouti fuerunt. Quos si sequamur אמות cum seq. voce ספים non conjungeretur in statu constructo, atque hac ratione וינעו cum ספים optime qua genus & numerum cohererebit. Nihil etiam obstat, quo minus אמות per postes h. l. explices, licet non construatur cum הספים sed tantum restringat commotionem liminum factam h. m. & commota sunt limina quoad postes: quæ loquendi ratio obtinet in hebræa lingua, ut illud nude efferatur, quod Latini per quoad quatenus, Græci & Arabes per accusativum reddunt, uti *Jes. I, 30, coll. Kimchio in b. l. Jer. XLI, 5. add. Interpr. §. 180.*

Ef. VII, 1, 2.

יען כי יעץ עליו ארם & נחה ארם על אפרים
 Genus fœm. quod de eodem subjecto ארם 2. Prophe-
 ta usurparat, mutat א. 5. in masc. eodem manente sub-
 jecto. Cujus permutationis rationem nobis suppeditat
 vox ארם quæ pro diversitate vocis subintelligendæ utrum-
 que genus secum potest ferre. Genus itaque muliebri
 א. 2. adhibitum respiciet vocem ערת vel כנסת vel etiam
 מחנה nomen generis communis, sensu hoc emergente:
 ועת ארם נחה exercitus vel coetus Syrorum conjunxit
 fe

se cum exercitu Pekachi, regis Israelis, nec enim desunt
 loca, in quibus ארם vel ישראל in genere foemin. occur-
 runt observante Kimchio in h. l. ואמר נחה לשון נקבה
 על המחנה או על העדה כמו ותהי ארם ותהי ישראל
 h. e. usurpat genus foem. נחה quod respicit exer-,,
 citum, aut עדה coetum, uti dicitur in foem. & fuit Syrus,,
 & fuit; Israel. Huic consonat quod in Michlol. scribit
 fol. 4. Col. 1. l. 19. sqq. ובעניין כנסת ישראל ידבר
 לשון זכר כנגד העם ולשון נקבה כנגד כנסת והכל
 אהד in ejusmodi locis ubi de ישראל adhibet ge-,,
 nus virile hoc respicit עם populum, ejusdem generis,,
 quando vero usurpat genus muliebri respicit ipsum,,
 & quoad sensum unum idemque est., Genus
 vero masculinum adhibitum ע. 5. referri potest ad sub-
 intellectum nomen עם vel מלך regem Syriae qui princeps
 omnium consiliorum belli hujus solus nominatur, co-
 piis ejus non exclusis, uti ע. 8. אפרים positum est pro
 עם אפרים de hujusmodi locutionibus hebraeae gentis Do-
 ctiores hanc regulam habent: וקצר הכתוב דבריו וסמך
 על המבין scriptura elliptice loqui solet, innititur vero
 lectori commodam vocem subintelligenti.

Ef. VI, 7.

הנה נגע זה על שפתך
 ecce attingit hic carbo labia
 tua. Quae praecesserat vox רצפה ad quam pronomen
 referendum est, requirebat, ut pronomen idem cum i-
 psa tanquam nomine generis foemin. genus exprimeret
 זאת quod cum non factum sit ad sensum magis sive vo-
 cem aliam commode subintelligendam quam formam
 externam Prophetam attendisse credibile fit, *vid. Glass.*
in Philol. S. 1. III. Tr. III. Can. 55. & Interpr. S. 83. IV.

it

it. §. 5. II. quo canone hic quoque in subsidium vocato, omnis difficultas corruet. Propheta enim ostensurus, qua ratione Deus trinunus animum suum perterrefactum erexerit, seque ab omni impuritate mundaverit, id omne carbonis vi tributum vult, quem angelus ad se advolans labiis suis applicuerit. Ad vehementiam vero caloris carboni huic adjuncti indicandam usus videtur genere masc. quod sæpe adhibetur in hebræa aliisque lingvis, si præstantiam vel magnitudinem rei cujusdam proponere cogitant. R. S. b. Melech. in Michl. Jophi aliam ingreditur viam, atque *b. l.* aliquid subintelligendum esse credit, vocem nimirum אש quæ cum communis sit generis, masc. prorsus non respuat, quod innuit his verbis: כֹּחַ אֵשׁ בְּלִשׁוֹן זָכָר כִּי טַעַם זֶה עַל אֵשׁ, „occurrere solet אש in genere masc. & propterea „mascul. זה; respicit אש subintelligendum: cum quo consentit Aben Esra in h. l. scribens: טַעַם זֶה אֵשׁ. h. e. quoad sensum זה cohæret „cum אש quod in genere masc. invenitur. Quamcunque vero conciliationis viam h. l. ineas perinde erit, dum in utraque explicatione Scripturæ sua constat integritas, utraque etiam non ineptum parit sensum.

Ef. XII, 8.

וְהָיָה מִטּוֹת כְּנָפָיו & erit expansæ alæ ejus ad V. Primum conspecta hac constructione qua verbum cum nomine genere & numero discrepat, in eam quis induci posset sententiam ac si regula illa Ebræorum qua nomen plurale verbo singulari respondens distributive reddendum est, huic anamolix medelam afferre posset, modo non nova oriretur difficultas ratione generis הָיָה pro הֵיטָה
positi

positi. Grotius in h. l. it. Glasius מטרות pro nomine accipiunt, redduntque verba hæc: & erit expansio alarum ejus; discrepantiæ generis minime rationem habentes. Sed facilem conciliandi viam circa h. l. ingrediemur, si ordinem constructionis per figuram quam synchysin vocant immutatum statuamus, cui si naturalem surrogemus voces ita ordinandæ erunt: והיה מלא רחב ארצו & erit vel constabit plenitudo latitudinis terræ tuæ ò Immanuel! ex alis ejus super istam diffusis sive expansis, vel ad sensum paulo propius: & erit tota terra longe lateque repleta alis, i. e. copiis ejus, sc. regis Assyriæ, quæ instar volucrum alatarum se expansuræ sint super istam. Hæc locutio videtur illustrari posse ex illa, quam *Ef. VI, 3.* legimus, מלא כל הארץ כבודו plenitudo totius terræ est ex gloria ejus, sive id quo tota terra repletur, est gloria ejus. Cumque verba copiam vel inopiam significantia modo cum modo sine præpositione construantur, ea h. l. omiſsa est, quam tamen commodioris explicationis causa possumus subintelligere. Ceteroquin Propheta continuando metaphoram a fluviis & rivis terram inundantibus petitam, haud parum elegantia suo sermoni addit: jam vero aliam figuratam dictionem orditur a volucris desumptam, quæ alis suis pullos obtegunt, ut non conspiciantur, quæ ad copias hostium facile potest transferri metaphora, qua innuitur multitudinem hostium tantam futuram, ut totam terram obtecturi sint atque præter istos nil quidquam aliud in ista conspiciendum sit. *Conf. Glass. Pbil. S. l. V. Tr. l. C. XI, p. m. 1783.*

I

Ef.

מנרה וּפְלֵה אֵל Primo intuitu videri poterat hæc structura vocum locis istis annumeranda esse, in quibus substantivum cum adjectivo vel verbo genere discrepat. Verum si intimius inspiciamus hanc constructionem, non cohærent duæ hæ voces inter se, ut reddas & caligo propulsa: sed potius præpositio אֵל ante vocem אֵפְלֵה collocanda est h. m. & quilibet eorum hominum qui verbum Dei spernunt peragrabit terram &c. atque in tenebras dispelletur, h. e. in infelicissimum statum deicietur. Eandem constructionem quæ anomalica videri poterat, observavit R. S. b. Melech in Michl. Jopbi ad b. l. ita scribens: בַּא לְנִקְבָה בְּלִשׁוֹן זִכְרֵי תְּלָא שִׁיחִיָּה לִשׁוֹן זֶה נוֹפֵל עַל זֶה אֵלֵא יֵשׁ בּוֹ דְּבַר נִסְתָּר נוֹפֵל וּפִירוּשׁוֹ אֵל — אֵפְלֵה אֵל occurrit h. l. de nomine generis foeminae „verbum in masc. quæ non ita consideranda sunt, ac si „vox una alteram respiceret, atque cum ea cohæreret, „sed aliquid subintelligendum est, quod vocem אֵפְלֵה „regit, & ita explicari debent: in caliginem dissipabitur.

Ef. XIV, 3.

בְּךָ מִן הָעֲבוּרָה קָשָׁה אֲשֶׁר עִבְרָךְ בְּךָ Discrepantia quæ h. l. est, ratione generis intercedit inter verbum עִבְרָךְ & substantivum præcedens עֲבוּרָה, quod requirebat ut verbum in genere quoque cum ipso conveniret. In ejusmodi autem constructionibus juxta Canonem usitatum Ebraeorum commodum quoddam substantivum ejusdem cum verbo generis subintelligi debet, quod h. l. erit עֲבִיָּין vel etiam עֲסָק negotium, qua ratione quoque Kimchius rerum Grammaticarum alioquin solertissimus observator ad discordiam generis h. l. tollendam procedit in seqq. verbis:

אֵל

(67)

אף על פי שמלת העבודה לשון נקבה אמר עבד
 לשון זכר רוצה לומר על ענין עבודה וכן יעשרה
 Quamvis vox sit ge-
 neris foemin. nihil ominus tamen adhibet verbum masc.,
 gen. quod respicit ענין negotium servitutis, & sic,
 deprehendimus quoque masc. cum foem. conjunctum,
Exod. XXXI, 15. & in aliis locis. In qua solutione o-
 mnino h. l. acquiescere possumus.

Es. XIV, 11.

Verbum masc. quod h. l. jungitur
 nomini foemin. haud obscure nos ad aliud nomen sub-
 intelligendum deducit, cum omnino verbum cum no-
 mine qua genus & numerum debeat convenire. Quare
 ut in conciliatione hujus anomalicæ constructionis rite
 procedamus, nomen aliud ejusdem cum verbo generis vel
 subintelligendum vel ad sensum attendendum est. Quod
 posterius fiet, si dicamus רמה esse vocabulum vermium
 utrumque sexum denotans & masc. & foemin. eaque de
 causa ipsi verbum modo in masc. modo foem. genere jun-
 gi. In quam sententiam pariter propendet Kimchi ad *h. l.*
 ואמר יצע רמה שהוא לשון זכר ואעף :
 שרמה ותולעה לשון נקבה לפי שרמה ותולעה הוא
 דרך כלל על רבים מן התולעים וכשידבר דרך
 כלל ידבר פעמים לשון זכר פעמים לשון נקבה
 כמו ומכסוף תולעה לשון זכר ורמה תכסה עליהם
 לשון נקבה וכן ותהי הכנס ותעלה הצפרדע:
 Dicitur h. l. רמה יצע substernetur vermis verbo in gene-
 re masc. adhibito, quamvis רמה atque תולעה sint gene-
 ris foemin. factum vero hoc est ideo quoniam רמה atque
 תולעה sunt nominal collectiva magnam partem vermium
 sub se comprehendentia, quando vero ea in significatio-

ne collectiva adhibet, usurpare solet interdum ea in genere masc. interdum in genere foemina. uti li. ipso commate factum est, & obtegent te vermes in genere masc. *Job. XXI, 26.* vero in genere foeminino, & sic adhibetur foemin. de aliis substantivis hujus generis, v. g. *Exod. XII, 11.* & fuit pediculus. *l. c. v. 2.* & ascendit rana. *Aben-Esra h. l.* sicco pede quidem non prateriit, verum non tam accurate uti Kimchius eundem explicavit, ad verbum enim **ובנת על דרך לשון זכר** h. saltem addit: **כמו ונלקח מהם קללה והיא דרך צחות וככרה רמה** Occurrit h. l. **רמה** in eodem modo ac si generis foret masc. uti *Jer. XXIX, 22.* de nomine foemin. adhibetur verbum masc. & hac construendi ratio eleganter ita posita est, quæ pariter obtinet in lingua Arabica, & sic sequitur statim h. l. mascul. **מכסוך** cum **הולעה** conjunctum, quod posterius itidem est verbum. Hæc explicatio si displiceat, licet in re ipsa fundata sit, potes vocem conjugatam supplere more in S. literis non inusitato, h. m. **יצע יצוע** vel **תחתך יצע יצוע** infra te repositum erit stratum ex vermibus constans, quæ ratione verbum **יצע** cum nomine **מצע** stratum ejusdem generis optime conveniet. Hujus generis exempla plura dabit Glassius in *Philol. S. l. IV. Tr. II. Obs. V.* de ellipsi vocis ex voce conjugata eruenda.

Ef. XIV, 11.

ומכסוך הולעה. In hac connexionione vocum brevioribus nobis esse licebit, cum quæ ad antecedentem vocem dicta sunt, facile huc trahi possint. Eadem enim est ratio vocis **הולעה** ac **רמה** cum pariter utrumque sub se comprehendat genus masc. atque foem. & propterea fieri soleat ut sæpius non ad externam formam vocis

רמה

92f.

רמיה vel תולעה fed ad sensum ejus quo genus
 masculinum non excludit, respiciatur. Occurrit tamen
 hæc vox constructa cum verbo foemin. generis, v. g. *Ef.*
XXI, 14. Deut. XXIX, 39. in quibus quidem exemplis for-
 ma in ה adhibita est. Ex quo colligere licet nomen hoc
 generis communis esse, si non quoad terminationem,
 tamen quoad sensum. In modo allato exemplo יצע
 רמה aliam suppeditavimus conciliandi rationem, quam
 quo minus hic quoque loci sequamur nihil impedit: dum-
 modo vocem מכסיך consideremus non ut participium
 plur. numeri, sed ut nomen plur. num. ex singular סה
 tegumentum, quod *Jes. XXIII, 18.* occurrit, desumptum,
 atque simul verbum substantivum היה suppleamus, quod
 apud Ebræos frequentissime abest. Sensus horum pro-
 inde verborum hic erit: ומכסיך יהיו תולעה & tegu-
 menta tua erunt vermis, vocabulo vermis collective ac-
 cepto pro multitudine vermium.

Ef. XIII, 20.

וגו ומלאו בתיהם & implebuntur habitationes eorum
 ו. 23. באלמנתיו & clamabit ulularum qua-
 libet in palatiis ejus, vel suxta Aben-Efram, aliosque in
 solitudinibus ejus. Hic suffixum masc. generis cum sin-
 gul. tum plural. numeri adhibetur de præcedente ככל
 cui ו. 19 20. verba in genere foemin. juncta sunt. Sed
 hæc discrepantia generis non impediet, quo minus ad ככל
 omnia referamus, ita tamen ut in genere masc. subin-
 telligatur v. g. עם populus Babelis, quod cum sit gene-
 ris masc. atque nomen collectivum, & suffixum singula-
 re in אלמנותיו & plural. in בתיהם excusari poterit. In
 ו. 23. statim subsequitur genus foemin. וקרוב לבוא עתה
 propinquum est tempus eius ut adveniat, it. וימיה רמה
 quam

I ;

quam

ימשיכו & dies eius non protrahentur, in quo ad ככל tan-
quam nomen generis foemin. respectum fuit. In hac
discordia generis de eodem subjecto occurrente, licet nil
annotarint Doctores Judaici, ex iis tamen qua infra ad
Moab diverso modo constructum dicentur, & Rabbino-
rum explicatione confirmabuntur, facile iudicium de
h. l. ferre licebit.

Es. XIV, 31.

כלך פלשה נמוג Si antecedentia verba in genere foem.
usurpata consideramus, hoc; nostrum videbatur eodem
genere efferendum, praefertim cum additum sit פלשה
nomini qua terminationem generis foemin. uti v. 20. di-
cebatur: אל תשמחי פלשה ne lateris o Philistæa. Ve-
rum nos circa nostram locutionem defendendam, obser-
vamus, uti supra exempla adfuerunt, v. g. C. IX, 8.
וידעו העם כלו ubi in una propositione de eodem sub-
jecto mutatio numeri locum habuit: ita & h. l. discre-
pantiam generis occurrere eodem manente subjecto, in
quo partim ad ejus terminationem, partim ad sensum
attendere debemus. Masculinum enim נמוג quod de-
prehendimus h. l. procul dubio ad sensum respicit vocis
פלשה in qua עם quod generis est masc. non incommode
subintelligemus, cum verbum diffluere praemœrore at-
que anxietate animi optime in incolas Philistæa quadret.
Suffixum vero foemin. in כלך optime respondet objecto
suo פלשה quod tum propter terminationem tum quia
est nomen regionis, generis foem. est. Atque h. m. ex Juda-
icis interpretibus explicat Kimchius *in Commentar. ad b. l.*
ואמר נמוג לשון זכר אמר היקולי זעמו לשון
נקבה לשון זכר הונה כנגד העם ולשון נקבה
דicitur נמוג in genere masc, & modo an-
te

⊙ זך (⊙

tecesserat foemin. in הילילי it. genus masc. vero,
 attendit ad nomen ejusdem secum generis עם foemin.,
 autem ערה coetum. Atque hujus generis plura occur-
 runt exempla v. g. *Ef. XVII, 1.* dicitur: & רמשק מוסר
 & statim foemin, sequitur de eodem subjecto להיתה למפלה
 & erit in ruinam: quod conciliabitur si prius dicas in-
 telligendum esse de עם populo continente pro conten-
 to, posito, & posterius de רמשק nomine urbis atque adeo
 generis foeminin. vel potius עיר subintelligendum erit,
 quod cum sit generis communis in priori membro ma-
 sculine in posteriori foemin. usurpatum est. Sic eodem
 Capite *v. 10.* dicitur: תטעית & תזרענו plantasti & conse-
 visti &c. & antea *v. 9.* יהיו & היתה videtur unum sub-
 jectum esse עיר & hac locutio excusabitur per genus
 commune vocis עיר. *Ef. XIX, 13 14.* מצרים in genere
 foemin. usurpatur, sed *v. 15.* in masc. אשר יעשה quod
 faciat *l. c. v. 18.* יהיו ערים מדברות urbes loquentur,
 it. *v. 24.* יהיה ישראל שלשה erit Israel tertia, it. *Ef.*
XXI, 2. חזת קשה הגר לי visio dura indicata est mihi.
ibid. v. 10. טריתי וכן גרתי tritura mea & fili areæ,
 mox dicitur צר שדרך לך pro לכם *Jes. XXIII, 1.* imple-
 verunt te in genere masc. *v. 2.* dicitur מלאוך imple-
 rit, *ibid. v. 13.* dicitur עוררו ארמנותיורו
 masc. & foem. adhibetur de eadem Tyro. *Jes. XXVII, 7.*
 Israel & Jacob fit mentio *v. 6.* genere masc. adhibito-
 rum, sed *v. 8.* bis foemin. adhibetur manente utrinque
 eodem subjecto בשלחה dum dimittis eam, לתיבנה
 עיר בצורה בדר *v. 10.* *ibid.* legimus עיר בצורה
 urbs munita solitaria erit, mox sequitur *Jes.*
XLII, 1.

XLIX, 15. legimus. **שָׂדֵר מוֹאָב וְעָרָיָהּ** devastabitur Moab & urbes ejus. Hujusmodi locutiones probe observandæ sunt propter lectiones Keri dictas Ketibh in textu extans mendii cujusdam accusantes. Sic v. g. *Jer. XLIII, 20.* legitur in textu **שְׂאוּ וּרְאוּ עֵינֵיכֶם וְרֵאוּ** attolle tu F. oculos vestros & vide, hic Keri legendum esse monet **שְׂאוּ וּרְאוּ** attollite atque videte, ut convenient verba cum suffixo masc. plural. numeri in **עֵינֵיכֶם**. Verum hic nosse debemus Prophetas aliosque sacros scriptores solere genus masc. & foemin. in una eademque propositione de eodem subjecto adhibere promiscue, ita tamen ut verbum nonnunquam conveniat cum subjecto, suffixum vero illud idem respiciat quidem, sed quoniam in genere masc. adhibetur ad sensum attendatur. Factum hoc est in *Jer. c.* cujus subjectum erit **מֶלֶךְ** una cum **גִּיבְרָה** de quo utroque in *v. 18.* dictum erat, ubi **שְׂאוּ עֵינֵיכֶם** reginam, **עֵינֵיכֶם** vero regem atque ejus conjugem respiciet, nisi malis subjectum constituere **יְהוּדָה** cuius *v. 19.* mentio facta est in genere foemin. cum quo **שְׂאוּ וְרֵאוּ** *v. 20.* conveniunt, **עֵינֵיכֶם לָדָד** vero ad sensum attendet populi scilicet **יְהוּדָה** nominis propter vim collectivam pluralis, cum in priori **כְּנַסָּה** subintelligatur: hoc vero copiosius deducere non est *b. l. vid. R. D. Kimchi in h. l.*

Ez. XV, 3.

עַל גִּגְוֹתֶיהָ וּבְרַחֲבוֹתֶיהָ כָּלָהּ יוֹלִיָּהּ super tectis suis atque plateis suis complexus ejus ejulabit. Subjectum planctus hujus est Moab *v. 1. & 2.* expressum: cui verbum modo in singulari modo in plurali numero junctum erat uti supra *c. l.* vidimus. Hoc loco constructur quoque cum genere foemin. cum antea ipsi
masc.

masc. additum esset, & hoc ipso commate idem masc. repetitur. Hæc vero discrepantia generis nobis in memoriam revocat aliud quoddam nomen commode subintelligendum, cum quo genere verbum vel suffixum conveniat: vix autem commodius subintelligetur, quam ערת vel כנסת in reliquis vero ubi genus masculinum obtinet ad מואב vel עם מואב respicitur. Plura exempla afferre nolumus, cum in præcedente jam fecerimus. B. Schmidius in Comment. ad h 1 ait mutationem generis relativi nonnihil obscuritatis gignere, genus tamen masc. referri posse ad מואב foem. vero ad עיר quod subintelligendum esset, quod eodem recidet. Aben-Esra quem B. Schmid. allegat sententiæ suæ faventem, subintelligit מרינה urbem præcipuam sive sedem regis Moabi. Illud vero quod addit dicendum esse מואב utriusque generis esse prout populum significat, ita intelligendum est, ut in genere foem. adhibito, aliquod subintelligatur substantivum, cui vel verbum, vel suffixum foemin. respondeat. Sic statim v. 5. suffixum in בריחה referendum est ad Moab, itidem suppleto alio nomine.

C. 27, 4.

והזעק אלעלה וחשיבון קולם. Suffixum voci קול additum si respondere debuisset suo objecto, in foemino efferendum fuisset, per קולן. Sed locutioni huic sua constat integritas, si perpendimus Ebræis usitatum esse, ut nominibus duobus vel pluribus singularibus præeuntibus suffixum plurale respondeat in genere mascul. v. *Interpr.* §. 39. II. Nisi forte dicere velis in constructione verbi זעק cum nominibus urbium foemin. generis, regularem observatam fuisse, in suffixo vero sensus

K

ra

rationem habitam esse, ut incolæ vel populi urbium subintelligerentur, quibus clamor magis competit, quam urbibus proprie acceptis.

C. XV, 6.

מי נמרים משמורת יהיו. In hac locutione in qua mascul. & משמות foemininum de uno objecto מי adhiberi videtur, facile alicui posset in mentem venire, eam excusari posse, si מי communis generis esse statuatur; ita ut in una eademque licet propositione utrumque genus exprimat, uti nonnulla exempla allata docuerunt: qua ratione foemininum in משמות quod participium ex Piel esse potest R. שמש desolari, formam suam cum verbis quiescentibus tertiâ ה confundens, מי respiceret, quatenus esset generis foeminini, verbum autem יהיו illud idem objectum in masculino consideratum. Sed præstat משמות prorsus non construere cum מי tanquam adjectivum, id quod evitabitur, si nomen asseras a singular. משמה desolatio, ubi simul locutio hæc prægnantior erit h. m. aquæ vero Nimrim, vel tractus iste situs ad aquas Nimrim desolationes erunt, i. e. desolatissimus erit, more Ebræorum substantivum pro adjectivo usurpantium, quod vices superlativi sustinet, v. *Glass. Phil. S. L. III. Tr. I. Can. VII.* Ceteroquin de nostro loco vid. *Aben-Esra in b. l.*

Ef. XV, 8.

ישארום פקרתם. Præter discrepantiam numeri, quam supra jam annotavimus C. I. prædit se discrepantia generis in suffixo conspicienda, quod cum sit mascul. generis plur. num. neque ad aliud objectum quam פקרתם possit referri, facile apparet in eo vel sensus vel alius cuius.

iusdam nominis subintelligendi rationem habitam fuisse.
 H. l. ergo liceat aliud nomen cum suffixo masculino
 concordans subintelligere , commodissimum vero erit
 vel עשר aut ממון divitiarum, cum quoad sensum idem sit cum
 פקדה. Id quod innuit Aben-Esra significationem פקדה
 h. l. nobis suppeditans: פקדתם מגזרת פקרון והנרה
 הממון ישאום ארל עיבוי נחל והנכון שממנם
 ישאווהו על הנחל הירוע בארצם שהוא על ערבים
 והטעם שיוליכו ממנם למקום אחר אולי ישא
 depositum, פקרון idem significat quod פקדתם Vox להם
 & ecce divitias deportabunt ad filices torrenti confi-
 nes. Mihi videtur magis conveniens esse ita explica-
 re, ut dicantur divitias suas collectas deportare ad tor-
 rentem quendam notum in terra eorum situm, qui jux-
 ta filices est, quorum verborum sensus esset, quod de-
 portaturi sint sepositas suas divitias in locum quendam,
 alium, in quo ipsis forsitan relinquentur. Eodem modo
 explicat Kimchi in h. l. נקרא ממנם פקדה ופירוש
 הממון פקדה לפיו שהארם פקיד ונגיד עליו.
 Divitiarum explicari potest per ממון פקדה Vox
 vero dicuntur depositum, quoniam homines praefecti,
 & principes quasi ejus sunt.

CAP. III.
DE PERMVTATIONE PERSONARVM
EODEM SVBJECTO MANENTE.

Es. 1, 5.

Filium orationis quod
 Propheta in tertia persona inchoarat de Israelitico po-
 pulo

K 2

pulo tanquam absente, videbatur h. v. in eadem pertendendum esse. Nihilominus tamen quando Propheta h. l. naturali constructionis ordine derelicto, ipsos Israelitas, de quibus antea tanquam absentibus locutus erat, sibi praesentes sistit: id minime vitio cuidam dicentis linguam minus recte intelligentis tribuendum est, a quo DEUS ipse verba pariter atque res literis consignandas suggerens, eum immunem praeservarat. De industria proinde Propheta ceptam suam orationem mutat, Israelitasque qui neque beneficiis demulceri, neque poenis terreri poterant, tanquam praesentes alloquitur. Quid emolumenti amplius ad vos redundabit ex poenis a DEO vobis in emendationem vestram illatis, eum quo magis vos percutit eo majora peccata peccatis addatis? His consona sunt quae Kimchi de hac allocutione habet:

על מה תכו / לא תעלו על לבבכם על
 מה אתם מכים כי עוד תוסיפו סרה ולא תחשבו
 כי האל הוא הטכה אתכם על עונותיכם אל
 תלכו בקרי ותאמרו כי הרע בננו עליכם דרך
 המקרה ולא עונש עונותיכם / ויש מפרשים על
 מה תכו מה הואיל הכות אתכם כי לא תושרו בזה
 כי עדין אחר המכות תוסיפו לחטוא ולכן תושרו

Non revocatis ad animum vestrum causam
 ob quam vos percutiamini cum adhuc magis magis-
 que a DEO deficitis, neque vobiscum perpenditis
 quod DEVS sit is, qui plagas vobis immittit propter
 iniquitates vestras, sed caeco impetu semper ambula-
 tis dicentes calamitates istas, vos tangere casu fortuito,
 neque poenarum loco habendas esse. Alii interpre-
 tes verba haec ita circumloquuntur: quare percutie-

ini-

mini, quid prodest vos plagis afficere, quoniam istis, non emendamini, eo ipso enim tempore, quo poenae, vobis illatae sunt, non intermittitis peccare, neque castigari vos patimini per manus meas. Neque minus digna sunt verba R. Isaacidis quae hic legantur:

אדם שלקה וחוזר על סורחנו חברו מוכיחו ואומר לו על זה לקיחתה ואינו נוהג לב לומר על סרחן זה לקיחתי לא אשוב לעשות עוד אף כאן על מה תכו מאחר שעדיין אתם מוסיפים סרה לכור מאחרי המקום הלא כבר כל ראש לחלי ולמה לא תבינו: Si quis poena afficitur & nihilominus ad su-

am malitiam redit, alter eum corrigit illique dicit: eam ob causam tu punitus es, & non ad istud animum, attendis, ut dicas, poenas contumaciae meae dedi jam, jam non amplius in posterum hoc faciam: pari ratione se res h. l. habet, quando dicitur quare percutie mini, postquam eo ipso temporis momento amplius peccatis a DEO deficitis: nonne totum caput jam, langvidum est, quare non prudentes evaditis. Ex quibus adparet Esaiam nostrum in mutatione personarum orationi suae majorem efficaciam addere voluisse.

Quamvis autem permutatio h. l. occurrens non tam manifesta videatur, propter comma novum, quo aliam quasi orationem orditur; eodem tamen tempore ad eosdem Israelitas prolata est, interea hoc ipso Capite v. 29. clarior se prodet permutatio. Ceterum de nostro loco vid. *Glass. Phil. S. l. I. Tr. III. Sect. IV.* eaque quae ex Franzio habet: de personarum autem mutatione idem *h. c. l. III. Tract. III. Can. L.* Buxtorfius *Thef. Gramm. Part. II. Cap. X. p. m. 445. & Interpr. S. 84.*

K 3

C. I.

C. 1, 9.

נִסִּי לְנוּ—הַיּוֹנִי—דְּפוּנוּ Nisi DEUS nobis reliquisset, fuisset &c. assimilati fuisset Gomorrhæ. Frequentem esse in S. literis personarum mutationem, cum hoc tum alia exempla ostendant, quæ neutiquam vitio dictioni adhærenti, vel mendo cuidam adscribenda sunt. In hoc nostro exemplo prima adhibetur persona, cum tamen juxta antecedentia & consequentia secunda v. 5. usurpata, vel etiam tertia commodissime h. l. collocanda videretur. Verum hanc constructionem studio hic adhibitam esse judicamus, a Spiritu S. errare nescio profectam. Fieri autem hoc præcipue solet ut secunda & prima persona inter se permutentur partim invidiæ leniendæ causa, quando autores sacri in peccatis populi reprehendendis versantes semet ipsos illi associant, partim ut se ipsos bonorum participes reddant, quando in eorum promissione occupantur. *Conf. Glass. Phil. S. l. III. Tr. III. Can. L.* In nostro itaque loco Propheta latatur, quod DEUS populi sui misertus eum ob peccata non prorsus extinctum ierit, sed reliquias adhuc fecerit, quibus se quoque annumerat. In confessione quidem delictorum, in qua Scriptores sacri se populo peccanti adjungunt Kimchius enallagen personarum statuit, cum ipsi non sint in numero peccatorum, quod innuit verbis sqq. ad *Jerem. XIV, 7.* כֹּלֵל עֲצָמוֹ בְּכֹלֵל יִשְׂרָאֵל וְאִם עַל פִּי שֶׁלֹּא כִּי הוּא הִיא הוּא הִיא h. e. complectitur semetipsum sub Israelitis, licet ipse in eorum numero haud fuerit. Verum in hujusmodi exemplis se Prophetæ connumerant, propterea
rea

931

rea quod Prophetæ propter labem originalem omnibus
communem a peccato atque pœna non sunt immunes.

C. I, 29.

כי יבשו מאילום אשר אמרתם. Nam pudefient
ob quercus quas elegistis. Hoc exemplum uti cujusli-
bet oculis se offert, manifestissimum est documentum
personarum mutationis eodem subjecto manente in ea-
dem propositione : quod tantum abest ut suspicionem
solœcismi nobis præbeat, ut potius a Spiritu S. ita pro-
latum sit. Hæc & similia, licet emphasis ubique locum
habere vix videatur, ut eos de quibus in tertia persona
locutus erat, in secunda persona majoris forsan efficaciam
causa alloquatur, ab omni tamen vitio dictionis lon-
gissime absunt ob frequentiam, quæ occurrunt, exem-
plorum, quæ faciunt ut in idiotismum fere degeneret
hæc mutatio. Ita enim scribit Kimchi ad h. l. אמר
יבושו ואמר החפרו כן מנהג המקראות לדבר לנוכח
ושלא לנוכח כאחר כמו שמעו עמים כלם כלם
השובו ובואו נא והדומים להם כמו שכתבנו בספר
: Dicit pudefient & statim erubescetis qui Scri-
pturæ moest, ut loquatur in secunda & tertia perso-
na de uno objecto ac si perinde esset, uti legimus Mich.
I, 2. audite o populi omnes illi (pro vos) Job. XVII.
revertamini & veniatis omnes illi, & his sunt similia,
plura, sicut scripsimus in Michlol. In Michlol vero
scribit: והנדברים הם בשלושה דרכים נסתר
נמצא מדבר בערו ומנהג הלשון ההוא לדבר
בהם כאחר פעמים כמו שמעו עמים כלם השובו
: Illi qui in sermonis negotio occupati sunt triplicis
sunt

„sunt generis, vel enim aliquis est absens & tertia per-
 „sona, vel praesens atque secunda, vel denique loquens
 „de se ipso, & hac ratione prima persona, usus autem
 „hujus lingvæ receptus hic est, ut ea omnia adhibeat
 ac si unum idemque essent v. g. *Micb. I, 2. Hiob. XVII,*
10. His addi possunt *1. Reg. XXII, 28. 1. Sam. VI, 4.*
Jes. XXXIII, 2. aliaque. Aben-Esra quidem nullam hic
 videtur personarum mutationem admittere in notis suis
 ad h. l. quod ex sqq. ejus verbis elucet: **יש אומרים**
כי יוד יבושו תחת תיו הנוכח, וכמוהו אמרו
רבים ולפי דעתי שהוא רבק עם יכלו ואחר כך
Sunt nonnul-
 „li qui dicunt **י** in **יבושו** tertiae personae indicem loco
 „notae secundae personae positum esse, & juxta hanc con-
 „structionem plura alia occurrere exempla. Verum jux-
 „ta meam sententiam res se ita habet, ut **יבושו** con-
 „nectendum sit cum praecedente **יכלו** tertiae personae,
 „deinceps vero animum applicet ad loquendum in se-
 „cunda persona, cujus generis exempla multa depre-
 hendimus. Ast praeter necessitatem hic subtilis est A-
 ben-Esra, quod si enim hoc ipsi concedamus, **יבושו** con-
 nectendum esse cum **יכלו** res tamen eodem redibit,
 cum nihilominus personarum mutatio in **המדתם** it.
החפר statuenda sit iisdem subjectis manentibus. Re-
 liquum est ad illustrationem nostri exempli afferre aliud
 desumptum ex summa precum Judæis usitatarum, an-
 tequam lumen in Sabbatho accendant, in qua pari
 modo mutatio personarum facta est, legimus istam a-
 pud Maimonidem in **הלכות שבת C. V. Thef. I.**
וחייב לברך קונם הדלקה ברוך אתה יהוה
אלהי

אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הוֹעֵלֵם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
 לְהַדְּלוֹק נֵר שֶׁל שַׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמְבָרֵךְ עָלֵינוּ כָּל הַדְּבָרִים
 ה. e. quili- „ h. e. quili- „
 bet tenetur preces fundere, antequam accendat hunc,
 in modum: benedictus sis o Jehovah DEUS noster rex,
 totius mundi, qui sanctificavit nos in præceptis suis &
 præcepit nobis accendere lumen Sabbathi, eo modo,
 tenetur hoc facere quo benedicere DEO solet propter,
 omnes res, illudque ex præceptis scribarum fit.
 Eandem permutationem observare licet in illa precum
 formula, quam adhibere solent vino in mensa apposi-
 to, priusquam illud gustant, apud Buxtorfium in Sy-
 nagoga Judaica c. XV. aliisque in locis. Quæ obser-
 vanda sunt propter lectiones marginales Masoretharum,
 quæ ob permutationem personarum in textu occurren-
 tem, Ketibh alio modo legendum esse volunt, quod ta-
 men admittere vix opus erit, si in aliis locis eadem de-
 prehenditur, ob quam tamen ipsis nemo vitium tri-
 buere ausus fuit. Exemplo esse poterit locus *Nebem.*
VII, 3. ubi a Masorethis in margine notatum est, pri-
 mam personam legendam esse loco tertiæ, quæ mendo-
 se ita in textu extare creditur a nonnullis, quæ tamen
 quo minus non retineri queat, mos scripturæ personas
 mutantis obstat in multis locis usitatisimus.

Ef. II, 6.

מֵלֶכְךָ כִּי נִמְשַׁח כִּי. Nam tu reliquisti o domus
 Jacob populum tuum &c. quoniam impleti sunt &c. Si
 juxta quorundam interpretum sententiam verba hæc ita
 explices, ut יַעֲקֹב בֵּית יַעֲקֹב sive familia Jacob sit objectum
 L ad

ad quod Propheta sermonem instituit, in priori membro alloquetur illam in secunda persona, in posteriori verbo nimirum מלאו, adhibita est tertia persona pro מלאהו uno eodemque subjecto manente, quod tamen minime mendose legitur, sed ex more Scripturæ derivandum est.

Ef. II, 9.

וישח ארם וישפל איש. Humiliabitur plebejus deprimetur honoratus. Mox hunc ipsum alloquitur Propheta in secunda tanquam præsentem: בוא בצור והטמן ibidem. Kimchi quidem atque Aben-Esra volunt hæc esse verba cujuslibet afflicti ad proximum suum, sed præstat hæc verba Prophetæ esse asserere. Et si vel maxime in illorum sententiam discedas, exinde tamen nobis occasio suppeditabitur permutationem in aliis locis factam retinendi, salvaque analogia syntactica defendendi.

Ef. III, 1.

Ecce Dominus יהוה הארון יי צבאות מסיר וגו. ונתתי נערים &c. Jehovah DEUS exercituum removebit &c. שריהם & constituam pueros principes eorum. Initio capitis hujus Propheta de DEO in tertia persona loquitur, & Israelitis minatur, eum omnem quod aliquam saltem spem iis facere poterat, omne alimentorum genus, omnesque sapientes qui rebus publicis consulerent ablaturum, commate vero 4 ipse DEus a Propheta loquens sistitur, & quævis mala se Israelitis illaturum minatur.

Ef. III, 12.

עמי נגשיו מעולל — משלו בן. Populi mei exactores

res

res sunt pueri, in illum dominantur mulieres: In subsequenti membro dicitur ארחותיך בלעו it. עמי מאשריך mi popule qui beatum te prædicant, seductores sunt & semitam rectam viarum tuarum deglutiunt. Populi cujus in priori membro descripserat conditionem, tanquam absentis, ejus statim mentionem injicit tanquam præsentis, eumque alloquitur.

Ef. III, 25.

מתוך בחרב יפלו וגבורתך במלחמה Viri tui gladio cadent & fortitudo tua in bello peribit. Inde a v. 16. usque ad 24. descripserat Propheta factum filiarum Zionis in tertia persona, pœnamque illum insecuturam; hoc nostro commate alloquitur eas ipsas vel Zionem in secunda persona; v. 26. subsequitur tertia persona ואנו פתחיה, & lugebunt portæ ejus pro tuæ. In his & similibus locis cum nil difficultatis supersit, satis nobis erit ea tantummodo annotare, nec necesse erit emphases iis forsan insitas eruere, cum cuilibet, qui cupiet hoc integrum sit facere.

Ef. V. 8.

הוי מגיעי בית יקריכו Væ illis qui domum domui conjungunt, agrumque proximi astibus nefariis suis addunt: והושבתם לברכם, ut soli quasi habitare possitis in terra. Ad quos imprecationem tanquam absentes in tertia persona instituerat, atque in eadem eorum fraudes delinearat, eos nunc alloquitur in secunda persona. Hanc mutationem nonnulli Interpr. animadverterunt, uti; Vatablus, qui scribit mutatio personæ est hic loci, pro constituentur collocentur soli: eam-

L 2

que

que ob causam in Chald. translatione hæc verba postea
 tiora in tertia persona pariter expressa sunt: **ויהבין**
דארענא בלחורחון בגוה דארענא ut soli habitent in terra.
 Kimchi in h. l. secunda persona retenta eleganter hæc
 circumferibit **ואתם סבורים שאתם לנרכם תשבו**
בארץ שאתם גוהלים ועשירים: Vos persuasi eratis
 vos solos habitaturos, in terra ista quoniam magni &
 divites eratis.

Ef. IX, 5.

כי ילד ילד לנו. Nam infans natus est nobis. Pro-
 pheta *v. 2.* indicaverat subjectum lætitiæ, de illoque lo-
 cutus erat in tertia persona tanquam absente **שמחו** &c.
 Iam *v. 5.* primam loco tertiæ adhibet personam, & se-
 metipsum hujus gaudii participem reddit: *vid. de hoc*
Glass. Pb. S. L. I. Tr. III, Sect. IV.

Ef. X, 1.

הוי חקקי כתבו. Væ illis qui decreta, sententias im-
 pias dicunt. &c. In hoc & seq. versu Propheta iudices
 injustos in tertia persona tanquam absentes allocutus
 erat, iisque injustitiam exprobraverat. Eisdem *v. 3.*
 in secunda alloquitur tanquam præsentem, **מה תעשו**
 it. **על מי תנוסו**, quid facietis, ad quem confugietis?

Ef. X, 12.

והיה כי יבצע אדני את כל וגו, erit autem eo
 tempore, quo absolvit omne opus suum Dominus Je-
 hova &c. **אפקד על פרי גרל**, visitabo &c. In
 priori membro persona tertia quam de DEO Propheta
 adhibet, mutatur in altero in primam, quasi Deus se
 sistat loquentem. Ex quo manifestum documentum capi-
 mus,

mus, frequentem esse præcipue Prophetis hujusmodi mutationem personarum, eosque nunc primam nunc secundam nunc tertiam adhibere de uno eodemque subiecto, prouti illud vel loquens introducunt, vel sermonem ad illud dirigunt, vel denique de eo tanquam absente loquuntur. Mutationem personarum circa h. l. annotavit Vatablus in *Comment. ad h. l.*

Ef. X, 20. 22. 24.

כיום ההוא לנת יוסף שאר ישראל. Isto tempore non amplius confidet residuum Israelis percussore suo &c. כי אם יהיה עמך ישראל si enim populus tuus o Israel erit sicut arena maris, residuum illius revertetur. *v. 22.* Propheta *v. 20.* significat quid in clade Assyriorum facturi sint Israelitæ; eosque ait non amplius in eo qui percussit eos, sed in sanctissimo Israelis Jehovah fiduciam suam collocaturos, illudque de iis absentibus dicit in persona tertia. Verum *v. 22. & 24.* alloquitur eosdem in secunda persona eosque bono animo esse jubet, idque facit eam ob rem, ut eos magis magisque erigat; propterea quod ea quæ nobis præsentibus dicuntur magis nos tangere solent, quam ea quæ nobis absentibus saltem promittuntur.

Ef. XIII, 9.

הנה יום יהוה בא-ישמיר. Ecce tempus ultionis Jehovah venit, ut desoletur terram & peccatores ex ea excindat. *v. 11.* vero semetipsum loquentem sistit in prima persona: ופקדתי על תכל רעה ego visitabo terram impiam, item גאון זדים תשבתתי destruem fastum omnium superborum.

L 3

Ef.

Ef. XIV, 3.

Eveniet autem isto tempore, quo Jehovah Te quiescere faciet ab omni dolore tuo &c. Cum Propheta sub initium hujus capituli de domo Jacobi & Israelis sermonem suum instituisse tanquam absente, filium sermonis sui jam mutat, idque dirigit ad eos tanquam praesentes hoc & seqq. comm.

Ef. XIV. v. 4. & coll. 8. 9.

Quomodo desit exactor &c. Proverbium quod de Nebucadnezare aliisque regibus Babylo- nicis adhibere a Propheta jubentur Israelitae, agit de il- lis in tertia persona; mox *v. 8.* incipiunt sermonem suum ad eum dirigere tanquam praesentem in secunda persona *ברשיים שמחו לך מאז שכבר*. Abietes propter te laetabuntur, nunc occubuiisti. &c.

Ef. XIV, 30.

המתי ברעב שרשך ושאריתך יהרג. Inter- ficiam fame radicem tuam, patres tuos, & residuum tuum interficiet. Si attendimus ad subjectum loquens, illud est ipse Deus summus, qui excitaturus est ex semi- ne Achas defuncti alium quendam basiliscum, qui vin- dictam sumturus sit de Palaestina, Israelitis ob mortem regis insultante. De incolis hujus regionis dicit, se re- gem illorum interfectorum, quod indicat prima per- sona *המתי*, statim subjungit tertiam personam *יהרג* per- det &c. Quod vel ad Deum quoque potes trahere, ita tamen ut verba haec esse Prophetae statuamus: vel hac permutatione personarum in memoriam vult revo- ca-

care Judæis victorias quas Hiskias a Philistæis reportaturus sit, unice Deo tribuendas esse earum autori. Quæ ratione & Deo & Hiskia partes relictæ erunt in puniendis Philistæis: illi quidem quod fame eos enecaturus esset; huic vero quod bello Deo opitulante eos deleturus esset. Eandem permutationem personarum observavit Kimchi ad h. l. hæc annotans: יהרג חזקיהו ואמר והמתי שהונו מאמר ישראל ואמר יהרג כי מה שיעשרה חזקיהו הונו מעשה אל כי בעזרתו: Interficiet in tertia persona Hiskias nimirum. Quod autem dicit in prima persona חמתי, interficiam, est sic sermo Israelis, יהרג autem dicit, quod, omne quod faciet Hiskias est opus Dei, quo opitulante omnia quæ fecit, egit. Quare vero verbum והמתי & interficiam, Israelis verba esse vult, non possum perspicere, cum si Deo tribuisset, uti tribuenda omnino sunt, reliqua quæ habet, facilius cohærent, Dei auxilio sc. omnia tribuenda esse in hocce negotio. Videtur tamen sensui consuli posse si in translatione horum verborum מאמר pro מימר verbum, pro quo Johannes λ'γ'σ' tanquam nomen divinum usurpat, accipias, qua ratione DEUM Israelis notabit. De quo tamen cuius integrum erit judicare.

Es. XIV, 31.

נמוג פלשתא כלל. Dissoluta est Philistæa. In hac propositione mutatio personarum se prodit, & quæ in secunda efferri debebant in tertia efferuntur. Quæ licet paulo durior videatur reliquis mutationibus de

de eodem subjecto in diversis tamen commatibus occurrentibus: eadem tamen hujus est ratio, & ex communi ebrææ lingvæ more, personas inter se permutante derivanda est. B. S. Schmidius *in Comment. ad h. l.* eandem observat differentiam, quam conciliare studet, vocem פלשתא repetendo, h. m. dissoluta est (Philistæa ad sensum vocis attendens) tu Philistæa tota dissoluta es, inquam.

Reliquum est Lectorem Benevolum monere, si quod exemplum forsitanobis omissum sit, velit recordari multitudinis hujus generis constructionum, in qua facile una alteraque prætermitti potuit, quam tamen ex iis quæ dicta sunt dijudicare, atque quamlibet ad locum convenientem referre poterit.

Coll. diss. A, 88, n. 5